

EVIDENTIRANJE I UPRAVLJANJE TROŠKOVIMA NA POLJOPRIVREDNOM GOSPODARSTVU

Brkić, Boris

Master's thesis / Diplomski rad

2016

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of agriculture / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Poljoprivredni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:151:758004>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-06-27**

Sveučilište Josipa Jurja
Strossmayera u Osijeku

**Fakultet
agrobiotehničkih
znanosti Osijek**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Faculty of Agrobiotechnical
Sciences Osijek - Repository of the Faculty of
Agrobiotechnical Sciences Osijek](#)

**SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA
POLJOPRIVREDNI FAKULTET U OSIJEKU**

Boris Brkić, absolvent

Diplomski studij smjera Agroekonomika

**EVIDENTIRANJE I UPRAVLJANJE TROŠKOVIMA
NA POLJOPRIVREDNOM GOSPODARSTVU**

Diplomski rad

Osijek, 2016.

**SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA
POLJOPRIVREDNI FAKULTET U OSIJEKU**

Boris Brkić, apsolvent

Diplomski studij Agroekonomika

**EVIDENTIRANJE I UPRAVLJANJE TROŠKOVIMA
NA POLJOPRIVREDNOM GOSPODARSTVU
Diplomski rad**

Povjerenstvo za ocjenu i obranu diplomskog rada:

1. Izv.prof.dr.sc. Jadranka Deže, predsjednik
2. Izv.prof.dr.sc. Ljubica Ranogajec, mentor
3. Izv.prof.dr.sc. Tihana Sudarić, član

Osijek, 2016.

Sadržaj

1. UVOD	1
2. PREGLED LITERATURE.....	2
3. MATERIJALI I METODE.....	5
4. REZULTATI I RASPRAVA.....	6
4.1. Podaci o članovima kućanstva i zaposlenim na gospodarstvu	6
4.2. Oblik poljoprivredne proizvodnje	9
4.3. Podaci o poljoprivrednim površinama	10
4.4. Podaci o biljnoj proizvodnji	13
4.5. Podaci o animalnoj proizvodnji.....	19
4.6. Analiza raspoloživih poljoprivrednih i proizvodnih objekata	21
4.7. Podaci o poljoprivrednim strojevima i opremi	23
4.8. Suradnja s komplementarnim institucijama	24
4.9. SWOT analiza	33
5. ZAKLJUČAK.....	35
6. POPIS LITERATURE	36
7. SAŽETAK	37
8. SUMMARY.....	38
9. PRILOZI.....	39
10. POPIS TABLICA.....	46
11. POPIS GRAFIKONA.....	47
TEMELJNA DOKUMENTACIJSKA KARTICA.....	48
BASIC DOCUMENTATION CARD.....	49

1. UVOD

U radu će se analizirati načini i mogućnosti evidentiranja troškova na poljoprivrednom gospodarstvu s ciljem utvrđivanja nedostataka pri upravljanju poslovanjem. Prvi dio rada analize odnosi se na interpretaciju i obradu anketa, dok se drugi dio odnosi na rješavanje postojeće problematike kojom se bavi ovaj rad. Obradom podataka analizirat će se da li vlasnici poljoprivrednih gospodarstava vode evidenciju o podacima vezanih za samo poslovanje, prihodima i rashodima, prirastu, prinosu, opremljenosti adekvatnim objektima i strojevima, satima rada provedenih na gospodarstvu, suradnjom s fizičkim i pravnim osobama u cilju postizanja boljih poslovnih rezultata. Analizom podataka utvrdit će se gdje nastaje problem pri upravljanju poljoprivrednim gospodarstvima. Cilj ovoga rada je ukazati na probleme koji nastaju tijekom upravljanja gospodarstvom koji se u konačnici odražavaju na poslovni rezultat samo poljoprivrednog gospodarstva i u konačnici na sam razvoj poljoprivredne proizvodnje kao primarne djelatnosti. Anketa je provedena na tijekom 2016. godine na području Osječko-baranjske županije.

Postavljaju se dvije hipoteze koje će se tijekom rada prihvatiti, odnosno odbiti:

1. Nositelji poljoprivrednih gospodarstava konstanto vode obračun proizvodnje, odnosno evidentiraju troškove i prihode proizvodnje u tijeku i dovršenih proizvoda.
2. Nositelji poljoprivrednih gospodarstava ne analiziraju troškove te ne vrednuju proizvodnju u tijeku i dovršenunju.

Rad počinje analizom poljoprivrednih gospodarstava, odnosno vode li nositelji evidenciju o podacima koje imaju utjecaj na upravljanje troškovima i konačni poslovni rezultat. Analizom i dokazivanjem pojedinih činjenica pokušat će se doći do zaključka o općem problemu vođenja poljoprivrednih gospodarstava, te prijedlogom mogućih rješenja uočenih problema na poljoprivrednim gospodarstvima.

Cilj rada je analiza načina i mogućnosti evidentiranja troškova na poljoprivrednom gospodarstvu s ciljem utvrđivanja nedostataka pri upravljanju poslovanjem.

2. PREGLED LITERATURE

Problematika s kojom se susreću poljoprivredno gospodarstvo kod evidentiranja i upravljanja troškovima na gospodarstvu u znanstvenoj i stručnoj literaturi je slabo zastupljena, te se u radu najvećim dijelom korišteni primarni podaci dobiveni iz anketiranja poljoprivrednih gospodarstava. Sekundarni podaci su preuzeti sa internet stranica Ministarstva poljoprivrede, Državnog zavoda za statistiku i Savjetodavne službe u poljoprivredi.

Kod poljoprivredne proizvodnje za vrednovanje poljoprivrednih proizvoda, koji su rezultat bioloških procesa, za priznavanje i procjenu istih primjenjuje se HSFI-17 Poljoprivreda do točke ubiranja plodova, a nakon ubiranja plodova primjenjuje se HSFI -10 Zalihe. Poljoprivredna aktivnost predstavlja pretvaranje biološke imovine u poljoprivredni proizvod za prodaju ili za stvaranje dodatne biološke imovine. Biološka imovina je imovina koja obuhvaća uzgoj bilja i životinja, a poljoprivredni proizvodi su proizvodi biološke imovine. Poljoprivredni proizvod je dakle rezultat upotrebe biološke imovine. Ubiranjem ploda prestaje sposobnost biološke transformacije biljaka i u tom trenutku biološka imovina postaje zaliha poljoprivrednih proizvoda. Biološka imovina i poljoprivredni proizvodi priznaju se u financijskim izvještajima kada je sigurno da poduzetnik ima kontrolu nad tom imovinom, kada je vjerojatno da će od te imovine pritijecati ekonomske koristi poduzetniku i kada se trošak nabave ili fer vrijednost može pouzdano izmjeriti. (<http://profitiraj.hr/kako-evidentirati-poslovne-procese-u-poljoprivredi-%E2%80%93-hsfi-17-i-hsfi-10/>)

ARKOD je nacionalni sustav identifikacije zemljišnih parcela, odnosno evidencija uporabe poljoprivrednog zemljišta u Republici Hrvatskoj. Cilj ARKOD-a je omogućiti poljoprivrednicima lakši i jednostavniji način podnošenja zahtjeva za potporu kao i njihovo transparentno korištenje. (<http://www.arkod.hr/>)

Utvrđeno je da nekvalitetna obrada zemljišta smanjuje prinos za 15-25%, loše izvedena sjetva 10-15%, a nekvalitetna mehanička i kemijska njega i zaštita mogu prepoloviti prinos. (<http://www.poslovniforum.hr/poljoprivreda/mehanizacija.asp>)

Bez vođenja bilo kakve evidencije niti sam poljoprivrednik ne može znati koliki su primjerice stvarni troškovi proizvodnje te da li je određena proizvodnja poljoprivrednih proizvoda isplativa. Tehnološke karte biljne proizvodnje omogućuju kontinuirano evidentiranje svih radova na gnojidbi, obradi tla, sjetvi i sadnji, njezi i zaštiti usjeva te samoj berbi, odnosno žetvi. Evidentiranjem radova i utrošenih materijalnih sredstava, uz pruža osnovu za izračunavanje stvarno utrošenih sredstava, ili sredstava koja se namjeravaju utrošiti u narednim proizvodnjama što je preduvjet za ekonomski isplativu poljoprivrednu proizvodnju. Tehnološke karte predstavljaju i dobru podlogu za izračun pokrića varijabilnih troškova proizvodnje ratarskih kultura. (http://www.poslovniforum.hr/poljoprivreda/ratarstvo_maticna_knjiga.asp)

Pri planiranju stočarske proizvodnje važan je kapacitet farme, odnosno veličina stada. Svaka proizvodnja, mala ili velika po svome obujmu, intenzivna ili ekstenzivna po visini ulaganja rada i kapitala trebala bi imati poslovni plan prije svoje realizacije. Taj plan može dati samo osnovnu kalkulaciju i grubu sliku poslovanja ili vrlo detaljno snimiti pretpostavljenu proizvodnju, tehnološke pretpostavke, proizvodne učinke i činitelje rizika. Poslovni plan omogućuje vlasniku farme donošenje kvalitetnih poslovnih odluka temeljenih na realnim informacijama i pokazateljima, ali u konačnici ipak o vlasniku ovisi u kojem će smjeru ići daljnji razvoj poslovanja. (<http://www.gospodarski.hr/Publication/2015/2/isplativa-poljoprivredna-proizvodnja/8141#.V-IRzfQ5SgU>)

Osoba koja upravlja gospodarstvom bi trebala biti spremna i sposobna organizirati, uspješno voditi te razvijati neku gospodarsku djelatnost uz stalne inovacije, preuzimajući pritom određene poslovne rizike prema Karić i Štefanić (1999.).

Kako navodi Ranogajec. (2009), jedna od značajnih pretpostavki racionalnog upravljanja poduzećem su informacije.

Za izradu kalkulacije buduće, planirane proizvodnje potrebno je poznavati osnovne tehnološke zahtjeve i na temelju njih realno procijeniti očekivane troškove proizvodnje (potreban repromaterijal, troškove mehanizacije, radne snage i dr.) te moguće rezultate proizvodnje odnosno prinose. Kao dobar izvor podataka za procjenu cijena mogu poslužiti cjenici kemijskih i sjemenarskih kuća, proizvođača gnojiva te podaci TISUP-a (Tržišno

informatički sustav u poljoprivredi, Vukovarska 78, Zagreb, www.tisup.mps.hr) koji prikuplja i obrađuje cijene poljoprivrednih proizvoda i inputa na tržištu Republike Hrvatske. Tako izrađene kalkulacije omogućuju i usporedbe pojedinih proizvodnji, utjecaj promjene cijena proizvoda ili visine troškova te vrste proizvodnje na konačni rezultat poslovanja. Osim što je temelj za utvrđivanje rezultata proizvodnje, kalkulacija je dobar pokazatelj odnosa tj. udjela pojedinih stavki prihoda i troškova pojedinačne proizvodnji u ukupnoj proizvodnji i poslovanju gospodarstva. Kalkulacija je dobra podloga za donošenje kratkoročnih i brzih odluka te planiranje buduće proizvodnje i investicija, u slučaju promjene obujma i vrste proizvodnje, tehnologije i načina uzgoja i drugoga. (<http://www.agroburza.hr/2011/01/kako-napraviti-kalkulaciju-proizvodnje/>)

Ranogajec (2009.) definira amortizaciju kao dio vrijednosti koju stalno sredstvo uporabom u nekom razdoblju izgubi i prenese na novi proizvod ili uslugu. Amortizacija predstavlja izvor za financiranje kupnje novih sredstava, odnosno zamjenu dotrajalih ili zastarjelih sredstava. Iz prikupljenih sredstava amortizacije kupuje se nova sredstva kojima je vijek korištenja istekao ili se koriste za zamjenu dotrajalih dijelova stalnih sredstava ili za njihove popravke kako bi im se produljio vijek korištenja.

Prema Kariću (1999.) ekonomičnost predstavlja sposobnost poduzeća ili određenog poslovnog poduhvata da nakon završenog posla investitoru vraća uloženi novac uvećan za određeni iznos, poduzetničku dobit ili profit.

Savjetodavne službe pruža usluge koje su namijenjene poljoprivrednim gospodarstvima za vođenje kompletne evidencije u tehnološkom procesu ratarske proizvodnje po ARKOD parceli uz evidentiranje ekonomskih pokazatelja da bi se mogle analizirati proizvodne mogućnosti određene kulture i parcele radi povećanja profitabilnosti proizvodnje. Omogućeno evidentiranje gnojidbe, obrade tla, sjetve i sadnje, njege usjeva, žetve, berbe, košnje ili vađenja te podatci o analizi tla i prodaji. Na kraju se dobiju i ekonomski pokazatelji proizvodnje ako se prilikom unosa pojedinih agrotehničkih zahvata evidentiraju i troškovi proizvodnje. (<http://www.savjetodavna.hr/vijesti/8/3124/obrazac-evidencije-ratarske-proizvodnje/>)

3. MATERIJALI I METODE

Predmet istraživanja u radu su poljoprivredna gospodarstva, odnosno problemi s kojima se susreću pri upravljanju troškovima s ciljem utvrđivanja nedostataka pri upravljanju poslovanjem. Tijekom anketiranja ispitano je petnaest poljoprivrednih gospodarstava sa područja Osječko-baranjske županije. Anketiranje je bilo anonimno. Rezultati, odnosno zaključci ovoga rada proizašli su iz proučavanja i analize primarnih podataka iz provedenih anketa, te iz sekundarnih podataka iz dodatne literature.

Kao izvori podataka, korištena je znanstvena i stručna literatura iz područja računovodstva, teorije troškova i kalkulacija te Internet izvori s istom tematikom

Metode koje su korištene u radu su slijedeće:

- Metoda analize (rašćlanjivanjem odgovora i mišljenja poljoprivrednih gospodarstava objasniti će se njihovi stavovi)
- Metoda sinteze (objašnjavanje stvarne situacije u poljoprivredi spajanjem odgovora u cjelinu)
- Metoda anketiranja (istraživanje i prikupljanje podataka, informacija, stavova i mišljenja o problematici upravljanja troškovima na poljoprivrednim gospodarstvima)
- SWOT analiza (sagledavanje vanjskih i unutarnjih čimbenika koji imaju utjecaja na unapređenje poslovanja poljoprivrednih gospodarstava).

4. REZULTATI I RASPRAVA

Rad se temelji na analizi podataka dobivenih od 15 anketiranih poljoprivrednih gospodarstava. Prva skupina podataka se odnosi na socio-demografske pokazatelje, zatim slijede podaci o poljoprivrednom zemljištu, podaci o biljnoj i animalnoj proizvodnji, objektima i mehanizaciji te suradnja s komplementarnim institucijama.

Obradom prikupljenih anketa utvrdit će se utvrđeni su nedostaci kod upravljanja poslovanjem poljoprivrednih gospodarstava te je ukazano na mogućnosti unapređenja proizvodnih rezultata i poslovanja gospodarstva.

U nastavku će se zasebno analizirati rezultati ankete po pojedinim parametrima. Kako bi analiza bila što preglednije svi rezultati su grafički ili tablično prikazani.

4.1. Podaci o članovima kućanstva i zaposlenim na gospodarstvu

Vlasnici poljoprivrednih gospodarstava koja imaju nositelje koji su mlađi od pedeset godina lakše se prilagođavaju promjenama koje događaju razvojem poljoprivrede proizvodnje, promjenama u zakonodavstvu, tržištu i drugim segmentima koja utječu na rad i poslovanje gospodarstva. Gospodarstva koja imaju mlađe članove koja se visoko obrazuju ili su se obrazovala imaju mogućnost unaprijediti postojeće poslovanje primjenom stečenih znanja tijekom obrazovanja. Mlađi članovi tako mogu utjecati na samo poslovanje poljoprivrednog gospodarstva te im dati veću dimenziju i staviti ih u superiorniji položaj u odnosu na konkurenciju. Stariji članovi gospodarstva teže prate promjene koje se događaju oko poljoprivrede i teže prihvaćaju nove ideje i mogućnosti koje se otvaraju novim otkrićima i spoznajama.

U tablici 1. prikazani su podaci o broju članova gospodarstva, veličini prosječnog gospodarstva i njihovoj dobi. Ispitanici su upisivali podatke u tablicu o kućanstvu u anketnom upitniku. Dobivenim podacima moći se komparirati podaci koje je objavila Savjetodavna služba u poljoprivredi u 2014. godine u radu *Budućnost obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava*.

Tablica 1. Broj i dob članova gospodarstva

Prosječan broj članova	Prosječna dob članova (god.)	Prosječna dob nositelja gospodarstva (god.)	Mlađih od 35 god.	Prosječan broj članova mlađih od 35 god.
3	35	45	26	2

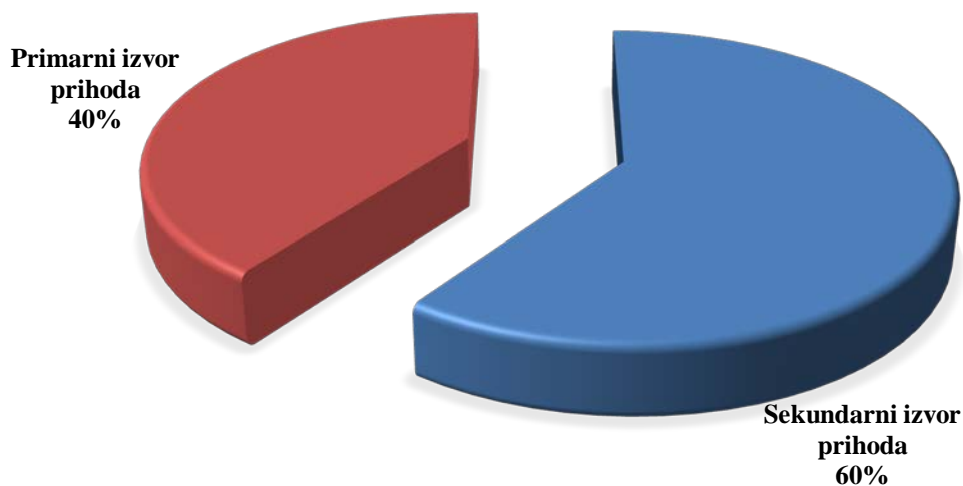
Izvor: Autor

U tablici se može vidjeti kako se prosječno gospodarstvo sastoji od tri člana. Kod anketiranih gospodarstava koja se sastoje od jednog člana mlađi su od 35 godina, dok je maksimalan broj članova kućanstava bio sedam. Gospodarstva koja su imala tri ili više članova sastoje se od roditelja i djece. Prema podacima koja se nalaze na web stranici Savjetodavne službe prosječno gospodarstvo je veličine 1,6 članova dok je u tablici 1. vidljivo da je taj broj puno veći, što povećava vjerojatnost da će se mlađe generacije sve više uključiti u rad gospodarstva te jednoga dana preuzeti upravljanje nad njim.

Prosječna dob članova koje se bavi poljoprivrednom proizvodnjom je 35 godina. Mlađa gospodarstva su spremnija preuzeti rizik te prenijeti stečena znanja u praksu kako bi ostvarili što bolje rezultate kod upravljanja gospodarstvom.

Prosječna dob nositelja gospodarstva je 45 godina, a podaci koje je zabilježila Savjetodavna služba je 59,8 godina. Primjećuje se pozitivan trend gdje mlađi članovi preuzimaju vođenje gospodarstva te raste broj mladih koji se odlučuju za poljoprivrednu proizvodnju kao primarni izvor prihoda. Pozitivna činjenica je ta da na 15 anketiranih gospodarstava ima 26 članova koji su mlađi od 35 godina, što prosjeku znači da po kućanstva bar su dvije osobe mlađe od 35 godina.

Dok se u prošlosti većina poljoprivrednih gospodarstava primarno bavila poljoprivrednom proizvodnjom što im je bio jedini izvor prihod, a većina nositelja gospodarstva je starije dobi, nedovoljno obrazovani i nemaju pozitivan pristup ka ulaganju u svoje obrazovanje. Dogle je manje kod mlađe populacije koja je se odlučuje za život na selu i osiguravanjem životne egzistencije od poljoprivredne proizvodnje stav prema tome suprotan.

Grafikon 1. Omjer gospodarstava prema izvorima prihoda

Izvor: Autor

Veliki broj ispitanika, odnosno njih 60%, bavi se poljoprivrednom proizvodnjom kao dopunskom djelatnosti. Može se zaključiti da teško mogu osigurati egzistenciju za sebe i svoju obitelj. Tek 40% anketiranih ostvaruje isključivo prihode od prodaje poljoprivrednih proizvoda proizvedenim na gospodarstvu. Prosječno članovi kućanstva provedu radeći na gospodarstvu pet do šest sati, dok oni kojima poljoprivreda drugi izvor prihoda uz vrijeme provedeno na gospodarstvu još na radnom mjestu provedu osam sati. Niti jedno anketirano gospodarstvo se ne bavi niti jednom dopunskom djelatnosti na gospodarstvu. Gospodarstva se isključivo orijentiraju na primarnu poljoprivrednu proizvodnju sirovina. Outputi kao rezultati primarne proizvodnje se ne prerađuju na gospodarstvu te ne dobivaju nadodanoj vrijednosti kojom bi se povećali prihodi. Sve je manje poljoprivrednih gospodarstava koja ostvaruju prihode samo od poljoprivrede.

Razvojem poljoprivredne proizvodnje, tehnologije i mehanizacije sve je manje vremena bilo potrebno odvojiti za proizvodnju određene kulture po jedinici površine. Povećanjem produktivnosti proizvodnje potrebno je ulagati u obrazovanje i razvoj poljoprivrednih gospodarstava. Za suvremenu poljoprivrednu proizvodnju potrebna su velika kapitalna ulaganja koju veliki broj gospodarstava ne može pratiti te se mnoga gospodarstva gase.

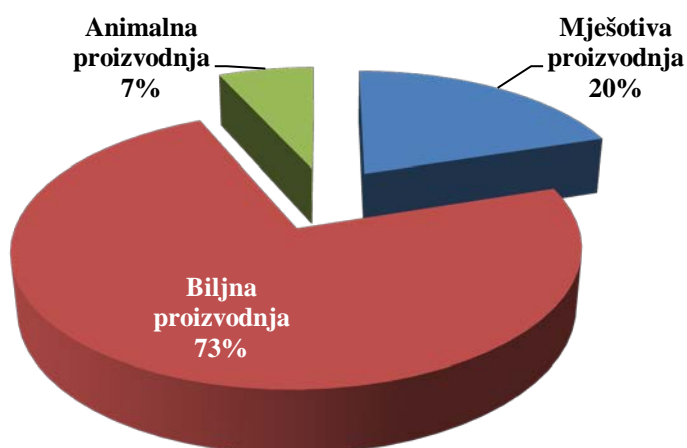
Tek četiri do petnaest gospodarstava zapošljava radnike koji im pomažu u proizvodnji. Prosječno zapošljavaju 3 ili 4 radnika koji rade na gospodarstvu 8 sati, a po potrebi i više. Većina dodatno zaposlenih radnika na gospodarstvu zaposlena su kao sezonski radnici.

Poljoprivredna gospodarstva ne mogu si priuštiti zapošljavanje dodatnih radnika te veliki dio posla pada na leđa članova kućanstva. U budućnosti drugačijim poslovnim odlukama i obrazovanjem poljoprivrednika te širenjem proizvodnje na druge proizvode i njihovu preradu na samom gospodarstvu doći se do povećanog zapošljavanja radno sposobnog stanovništva koje živi u ruralnim područjima.

4.2. Oblik poljoprivredne proizvodnje

Trend u zemljama Europske unije koje imaju razvijeniju poljoprivrednu proizvodnju je omjer biljne i animalne proizvodnje od približno 50% prema 50%. U Hrvatskoj 62% proizvodnje otpada na biljnu proizvodnju, 34% na animalnu proizvodnju i 4% na ostalo. (<http://www.agroklub.com/poljoprivredne-vijesti/biljna-proizvodnja-u-nas-i-dalje-dominantna/16065/>)

Prema podacima Savjetodavne službe u Hrvatskoj biljnom i animalnom proizvodnjom bavi se 80,6%, isključivo biljnom proizvodnjom njih 18,4% i isključivo animalnom proizvodnjom 0,81% gospodarstava.

Grafikon 2. Oblik poljoprivredne proizvodnje

Izvor: Autor

Prema obrađenim anketama, njihčak 73,3% gospodarstava bave se isključivo biljnom proizvodnjom, 20% mješovitom i tek 6,7% isključivo animalnom proizvodnjom. Kako je u prethodnom poglavlju obrađenonavedeno da poljoprivredna proizvodnja na 60% poljoprivrednih gospodarstava predstavlja tek drugi izvor prihoda, može se doći do zaključka kako se većina gospodarstava odlučuje na samo za biljnu proizvodnju jer je potrebno uložiti manje vremena i rada kako bi se došlo do poslovnih rezultata u odnosu na gospodarstva koja se bave biljnom i animalnom proizvodnjom. Zbog velikih ulaganja kapitala i vremena za uzgoj domaćih životinja sve se manje gospodarstava odlučuje na tu granu proizvodnje.

4.3. Podaci o poljoprivrednim površinama

Kako bi poljoprivredna proizvodnja ostvarila bolje ekonomske rezultate potrebno je više ulagati u obrazovanje samih poljoprivrednika. Jedno od načina je da se smanji broj parcela. Kako bi proces komasacije bio uspješan potrebna su određena znanja koja većina poljoprivrednika nema. Rješavanjem problema komasacije smanjili bi se troškovi potrošnje goriva i održavanja mehanizacije. U poljoprivrednoj proizvodnji 90% do 95% troškova otpada na varijabilne troškove u koje spadaju gorivo, maziva i razni popravci, dok 5% do 10% otpada na fiksne troškove. Zbog toga je poljoprivredna proizvodnja vrlo rizična te je potrebno na svakom koraku smanjiti rizik da bi se osigurali što bolji rezultati u budućnosti. Resurse kojima raspolažu poljoprivredna gospodarstva su zemlja, kapital i rad dok u suvremenim uvjetima potrebno je raspolagati još jednim resursom, a to je poduzetništvo kao poseban resurs. Mnogi poljoprivredna gospodarstva ne prepoznaju poduzetništvo kao bitan resurs u proizvodnji.

Osoba koja upravlja gospodarstvom bi trebala biti spremna i sposobna organizirati, uspješno voditi te razvijati neku gospodarsku djelatnost uz stalne inovacije, preuzimajući pritom određene poslovne rizike. (Karić 2002.),

Anketirani poljoprivrednici su trebali unijeti podatke o raspoloživim poljoprivrednim površinama, broju parcela, vlasničkoj strukturi i podjelu površinu prema njihovoj namjeni.

Tablica 2. Raspoložive obradive površine

Ukupne obradive površine ha	Prosječna obradiva površina po gospodarstvu	Ukupan broj parcela	Prosječan broj parcela po gospodarstvu	Veličina prosječne parcele
725,21	48,35 ha	460	31	1,58 ha

Izvor: Autor

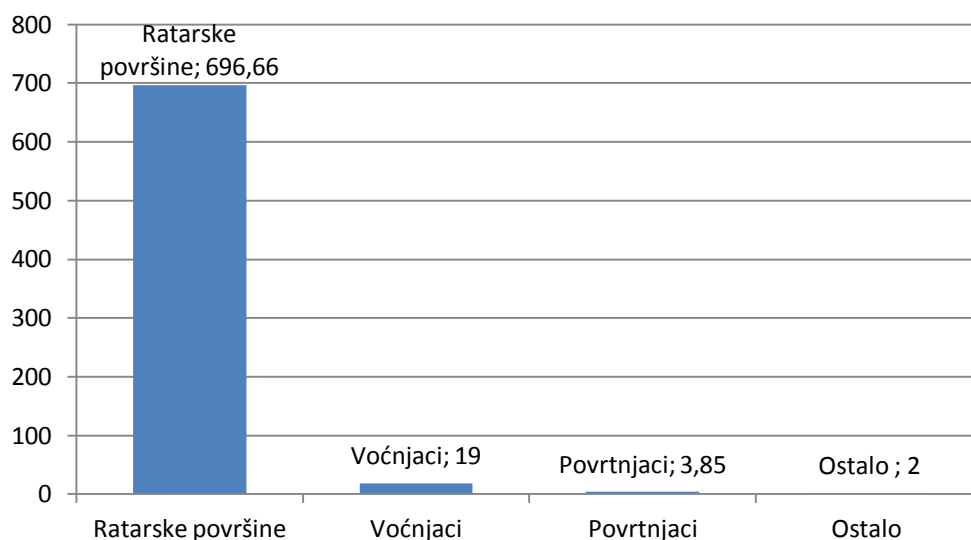
Prema obrađenim podacima koji se nalaze u tablici 2. Raspoložive obradive površine vidljivo je da gospodarstva prosječno raspolažu sa 48,35 ha poljoprivrednih površina. To nije realna slika jer mnoga gospodarstva raspolažu tek sa nekoliko hektara dok manji broj njih raspolaže sa nekoliko stotinjaka hektara. Problem kod poljoprivrednih površina je veliki broj parcela. Prosječno gospodarstvo raspolaže sa 31 parcelom, odnosno prosječna parcela je veličine samo 1,58 ha. Zbog gubitka vremena nastalog zbog prijednog puta od gospodarstva do svih parcela i nazad nastaju nepoželjni troškovi koje je potrebno minimalizirati.

Tablica 3. Struktura vlasništva poljoprivrednih površina (ha)

Površine u vlasništvu	Površine u najmu ili zakupu	Prosječne površine u vlasništvu	Prosječne površine u najmu ili zakupu
274,86	443,5	18,78	29,57

Izvor: Autor

Vidljivo je iz tablice da većina poljoprivrednih površina je u nekom obliku najma ili zakupa koji je povoljnija solucija od kupovine. Tek oko 38% poljoprivrednih površina je vlasništvo gospodarstava koja je bave poljoprivrednom proizvodnjom. Kupovina poljoprivrednih površina zahtjeva visoka investicijska ulaganja zašto se poljoprivredna gospodarstva teško odlučuju. Dugogodišnji zakup je povoljnija alternativa na koju se odlučuje veliki broj poljoprivrednika kako bi minimalizirali troškove.

Grafikon 3. Struktura obradivih površina prema namjeni (ha)

Izvor: Autor

U prošlosti ratarske kulture su bile najzastupljenije na poljoprivrednim površinama. Prema rezultatima anketa taj trend se nije promijenio. Površine korištene za proizvodnju ratarskih kultura najzastupljenije su sa 96,06% dok su voćnjaci zastupljeni sa 2,62%, povrtnjaci sa 0,53% i ostale površine (šume, pašnjaci, livade i sl.) sa 0,28%.

Mnogi se odlučuju za uzgoj ratarskih kultura zbog malih ulaganja, mogućeg dužeg skladištenje i sigurnijeg plasmana na tržište, npr. pšenica koja se prerađuje u brašno, koje se kao takvo koristi u pekarskoj industriji te dalje prerađuje. Veliki utjecaj na ovako stanje ima tradicija. Tako su se mnogi poljoprivrednici specijalizirali na uzgoj nekoliko kultura. Negativne strane uzgoja ratarskih kultura su niski prihodi koji u nekim godinama mogu biti na razini proizvodnih troškova, a nisu rijetke situacije da su troškovi viši od samih prihoda. Većina ih se u takvim situacijama oslanja na potpore države kako bi proizvodnja bila rentabilna.

Otvaranjem novih tržišta i potražnjom za velikim brojem proizvoda koje u prošlosti nisu bile uobičajene na poljoprivrednim površinama, imaju veliku potražnju i postižu bolju cijenu od ratarskih kultura. Uz veću potražnju i cijenu za uzgoj takvih kultura potrebne su manje površine kako bi njihova proizvodnja bila rentabilna.

4.4. Podaci o biljnoj proizvodnji

Jedna od značajnih pretpostavki racionalnog upravljanja poduzećem su informacije. (Ranogajec Lj., 2009.). Kako bi se donijela neka poslovna odluka potrebno je raspolagati brojnim informacijama, kako tehnološkim tako i ekonomskim. Anketirani poljoprivrednici su ispunjavali podatke koji su relevantni za biljnu proizvodnju.

Podaci koji su se tražili od anketiranih poljoprivrednika su o biljnoj proizvodnji koja se odvija na gospodarstvu su:

- Zasijane površine za svaku kulturu,
- Sadni materijal kg/ha ili kom/ha,
- Vrsta mineralnog gnojiva i količina po hektaru,
- Količina stajnjaka kg/ha,
- Vrsta zaštitnih sredstava i količina po hektaru,
- Sati rada po hektaru,
- Prinos po hektaru,
- Prodane količine i
- Ostali troškovi.

Cilj je bio utvrditi raspoložu li anketirana gospodarstva s potpunim podacima o proizvodnji koja se odvija na gospodarstvu. Kako bi se donosile odluke koju kulturu uzgajati na određenoj površini potrebno je napraviti analizu tla.

Analizom tla dobit će se informacije koja je kultura je pogodna za uzgoj na određenom tlu, koliko mikro i marko elemenata je potrebno unijeti u tlo kako bi se osigurali visoki prinosi. Kada poljoprivrednik raspolaže takvim informacijama može precizno odrediti koliko će se žetvenih ostataka zaorati, koliko će kojeg elementa ostati u tlo zaoravanjem žetvenih ostataka i koliko je potrebno unijeti nekog elementa u tlo za buduću kulturu koja će se sijati.

Prikupljanjem informacija o svakoj grani proizvodnje koje se odvija na gospodarstvu dobit će se jasnija slika koja pokazuje pravo stanje na gospodarstvu. Prikupljene i obrađene informacije su ključan resurs uspješnog poslovanja.

Tablica 4. Kulture koje se uzgajaju na gospodarstvima

Kultura	Pšenica	Uljana repica	Kukuruz	Soja	Suncokret	Ječam	Jabuka
Površina u ha	261,66	175,21	115,48	60,5	41	40,3	7,5
Kultura	Lijeska	Zob	Lucerna	Ljulj	Šparoge	Breskva	Marelica
Površina u ha	7	4,2	3	2	2	1,5	1,5
Kultura	Aronija	Jagoda	Kruška	Batat	Tikva		
Površina u ha	1	1	0,5	0,4	0,3		

Izvor: Autor

Iz tablice se može uočiti da su ratarske kulture dominantnije u usporedbi sa drugim kulturama. Specijalizacijom na ratarske kulture, odnosno na kulture koje imaju nisku profitnu maržu, potrebno je zasijati velike površine kako bi poljoprivredno gospodarstvo ostvarilo financijske rezultate koje će omogućiti egzistenciju. Dok kod kultura kao šparoge, batat ili tikva na puno manjim površinama se mogu ostvariti višestruko bolji financijski rezultati.

Razvojem tehnologije i uvođenjem moderne mehanizacije sve je manje ljudskog rada utrošeno za uzgoj ratarskih kultura. Dok kod povrtnih kultura potrebno je više sati ljudskog rada i ulaganja po određenoj površini u usporedbi sa ratarskim kulturama.

Kod anketiranja poljoprivrednika mnogi su odustali od ispunjavanja ankete zbog nedostataka informacija o vlastitoj proizvodnji. Od 14 anketiranih gospodarstava koja se bave bilo kojim oblikom biljne proizvodnje njih osam, odnosno 57% njih je znalo sve potrebne podatke, dok njih 5 znalo je djelomično, tek jedan anketirani poljoprivrednik nije znao više podataka od zasijanih površina i prinosa. Više od polovice anketiranih je znalo podatke koje je bilo potrebno ispuniti. Kod anketiranih gospodarstava najzastupljenije kulture su pšenica, uljana repica, kukuruz i soja. Daljnja analiza podataka obavljat će se na pšenici i kukuruzu jer su najzastupljenije kulture među anketiranima gospodarstvima.

Tablica 5. Količina sjemena za sjetvu pšenicu i kukuruz

Red.br.	Pšenica (kg/ha)	Kukuruz (biljaka/ha)
1.	250	66.000
2.	300	68.000
3.	320	70.000
4.	250	50.000
5.	250	
6.	350	
7.	225	
Prosjeak	278	

Izvor: Autor

Kod sjetve pšenice može se primijetiti velike razlike kod sadnog materijal među anketiranim gospodarstvima. Količina sjemenskog materijala kod proizvodnje pšenice ovisi o više faktora kao što su sorta, fizičkim svojstvima sjemena, roku sjetve, vremenskim i klimatskim uvjetima te uređenosti parcele. Proizvođači sjemenskog materijala za svaku sortu daju informacije o njenim svojstvima, optimalnim rokovima sjetve i utrošku sjemene po hektaru.

Gospodarstva mogu utjecati na rok sjetve kako bi umanjila količinu utrošenog sjemena jer je potrebno popečati sklop ako dođe do kašnjenja sjetve. Sklop je potrebno povećati za 0,5% i to za svaki dan kašnjenja, te je potrebno povećati sklop u slučaju lošije obrade tla. (<http://www.savjetodavna.hr/savjeti/13/158/sjetva-ozime-psenice-o-cemu-sve-moramo-voditi-racuna/>)

Prikupljanje kvalitetnih informacija koje će na kraju utjecati na konačne rezultate proizvodnje potrebno ih je redovno prikupljati i ažurirati kako bi planiranje proizvodnje bilo što uspješnije.

Cilj svakog planiranja je umanjiti troškove, povećati prihode i smanjiti broj ne predviđenih okolnosti. Kako nije moguće utjecati na vremenske i klimatske uvjete potrebno je planirati i predvidjeti razvoj vremenskih prilika da ne dođe do odgađanja od planiranog roka sjetve te se tako smanjila količina sadnog materijala.

Kod odabira sklopa za sadnju kukuruza u svrhu proizvodnje sjemena potrebno je planirati koje grupe hibrida su pogodne za sjetvu na određenom području, rokove sjetve te utjecaj vremenskih i klimatskih uvjeta. Anketirana gospodarstva nalaze se u Osječko – baranjskoj županiji, odnosno istočnoj Hrvatskoj. Prema podacima Savjetodavne službe za istočnu Hrvatsku se preporučaju hibridi grupe 200 do 700. Prema podacima anketiranih gospodarstava koja se bave proizvodnjom kukuruza može se uočiti da koriste hibride grupe od 300 do 600, dok dva gospodarstva ne znaju koji sklop koriste kod sadnje kukuruza.

Tablica 6. Podaci o gnojidbi pšenice i kukuruza

Red. br.	Pšenica (kg)	Količina N u kg	Kukuruz (kg)	Količina N u kg
1.	NPK 15-15-15 500 KAN 350	169,5	NPK 7-20-30 700 KAN 100 UREA 150	122
2.	NPK 15-15-15 300 KAN 120 UREA 120 + Stajski gnoj	132,6 + 100	NPK 15-15-15 400 KAN 150 UREA 150 + Stajski gnoj	170 + 100
3.	-	-	NPK 7-20-30 300 UREA 270	145,2
4.	NPK 15-15-15 350 KAN 350	147	-	-
5.	NPK 15-15-15 500	75	NPK 15-15-15 250	138
6.	KAN 400 + Stajski gnoj	108 + 100	UREA 400 + Stajski gnoj	92 + 100
7.	NPK 15-15-15 200 UREA 100	76	-	-
8.	NPK 15-15-15 300 KAN 170	91	NPK 7-20-30 300 KAN 220	81
Prosjek	-	143,2	-	158
Preporuka Savjetodavne službe	-	140	-	188
Preporuka Petrokemije d.d.	-	140 do 200	-	150 do 200

Izvor: Autor

Dušik kao makroelement koji utječe na prinos biljaka i zbog toga najviše pažnje se posvećuje o njegovom sadržaju u tlo te prihrani biljaka dušičnim gnojivima. Unos dušika u tlo za pšenicu i kukuruz oscilira od gospodarstva do gospodarstva. Unos količine dušika u tlo ovisi o njegovom sastavu. Veliki broj poljoprivrednika gnoji tlo po vlastitim procjenama. Potrebno je napraviti analizu tla kako bi se za svaku kulturu moglo napraviti preporuku gnojidbe.

Prednosti analize tla su:

- određivanje pogodnosti tla za određenu kulturu,
- određivanje unošenje pojedinog elementa, poznate količine mikro i makro elemenata koje su iznesene žetvom,
- količine mikro i makro elemenata koje se zaoravaju kao žetveni ostaci,
- preciznije planiranje same proizvodnje.

Zbog prekomjerne gnojidbe dolazi do zagađenja okoliša i smanjenja plodnosti tla. Dugoročno doći će do povećanja troškova radi sanacija nastalih zagađivanjem okoliša i popravljavanja plodnosti tla. Prekomjernom gnojidbom može doći do smanjenja prinosa. Potrebno je odrediti količinu inputa za proizvodnju kako bi se ostvario što maksimalni output. Odstupanjem od optimalne razine inputa doći do smanjenja outputa.

Prilikom korištenja zaštitnih sredstava 50% poljoprivrednika zna koja sredstva koristi u zaštiti bilja i u kojoj količini za određenu površinu, dok ostalih 50% koristi zaštitna sredstva ali ne zna količinu ili sredstvo ili ne zna podatke ni o sredstvu i količini koju koristi. Zbog nedostatka poduzetništva kod većine poljoprivrednika to vodi ka slabijim poslovnim rezultatima. Nedostatak informacija kod upravljanja proizvodnjom postaje vrlo rizična te može doći do toga da poslovni rezultat bude minimaliziran ili izostane.

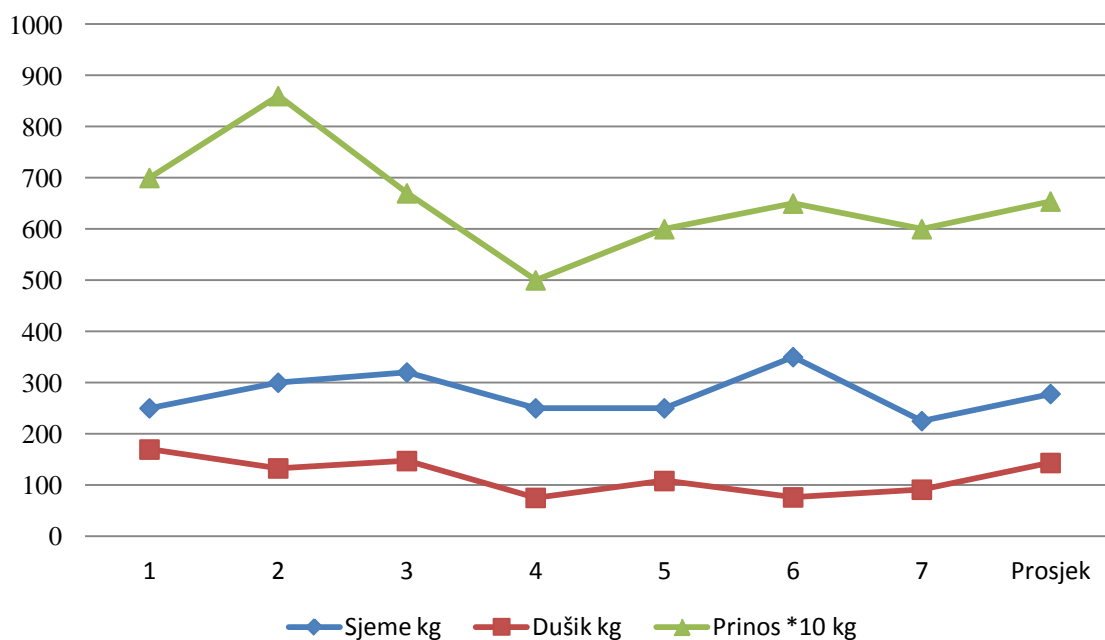
U podacima za biljnu proizvodnju anketirani su trebali unijeti broj sati utrošenih za određenu kulturu po jedinici površine. Iz prikupljenih podataka zaključak je da anketirana gospodarstva ne vode evidenciju koliko su vremena utrošila u proizvodnju pojedine kulture po jedinici površine.

Tablica 7. Odnos sjemenskog materijala, unesenog dušika te prinosa za pšenicu i kukuruz

Red.br.	Pšenica			Kukuruz		
	Sjemene (kg)	Dušik (kg) + stajnjak	Prinos (t)	Biljaka	Dušik (kg) +stajnjak	Prinos (t)
1.	250	169,5	7	Ne zna	122	10
2.	300	132,6 + 100	8,6	66.000	170 + 100	4
3.	320	147	6,7	68.000	145,2	6,3
4.	250	75	5	Ne zna	138	5
5.	250	108 + 100	6	70.000	92 + 100	8
6.	350	76	6,5	50.000	81	4
7.	225	91	6			
Prosjek	278	143,2	6,54	63.500	158	6,2
Prosjek prema DZS za 2014.	-	-	4,2	-	-	8,1

Izvor: Autor

Prema podacima iz tablice vidi se da odnos utrošenog sjemenskog materijala i unesenog dušika u tlo kao inputa odstupa od gospodarstva do gospodarstva ali razina urešenog inputa ne prati i razinu proizvedenog outputa. Treba uzeti u obzir druge čimbenike kao sastav tla i vremenske prilike na nekom području kao čimbenik koji utječe na razinu outputa. Na grafičkom prikazu bit će jasnije prikazan odnos inputa i outputa na primjeru proizvodnje pšenice.

Grafikon 4. Odnos varijabilnih inputa i outputa u proizvodnje pšenice

Izvor: Autor

Kako bi se postigao genetski potencijal određene kulture, odnosno maksimalni output, potrebno je što preciznije odrediti varijabilne inpute kako bi se ostvario maksimalni output. Na pitanje o drugim troškovima proizvodnje anketirani poljoprivrednici ne prepoznaju druge troškove proizvodnje osim troškova sjemenskog materijala, troškova gnojidbe, troška zaštitnih sredstava i troška plaće.

Kako bi biljke apsorbirale hranjiva iz tla potrebna im je voda. Utvrđeno je da površine zasađene određenom kulturom koje su bila navodnjavane su ostvarile veće prinose od površina koje nisu navodnjavane. Prema rezultatima ankete tek četiri anketirana gospodarstva navodnjavaju svoje površine. Ukupno navodnjavaju 7,4 ha, od toga 6 ha su voćnjaci i 1,4 ha povrtnjaka.

4.5. Podaci o animalnoj proizvodnji

Uzgoj stoke na poljoprivrednim gospodarstvima u Republici Hrvatskoj opada svake godine. Razlozi takovme trendu su visoki troškovi i niske otkupne cijene. Kontrola troškova kao mjera kojom je jedan od ciljeva je minimalizirati troškove proizvodnje. Kako bi stočarska proizvodnja bila uspješna potrebno je voditi evidenciju svakom grlu stoke.

Bitno je da se prati ulazno i izlazno stanje stoke na gospodarstvo. Znači da je potrebno evidentirati zdravstveno stanje, masu i starost jedinke. Za svako grlo stoke koje se nalazi na gospodarstvu potrebno je voditi brigu o količini hranjiva koje se daje na dnevnoj bazi kako bi se što preciznije moglo planirati kod proizvodnje i nabavke krmiva, dnevnom prirastu ako se radi o tovu stoke, produktivnosti stoke (plodnost, proizvodnja mlijeka ili proizvodnja jaja). Potrebno je u pravo vrijeme izdvojiti stoku iz proizvodnje kada više nije ekonomski opravdano. To može biti zbog starosti, bolesti, pada proizvodnih sposobnosti ili ako je cilj uzgoja bio tov onda je potrebno stoku izdvojiti kada dostignu određenu masu i starost, odnosno kada dostignu maksimalnu tržišnu vrijednost.

Tablica 8. Podacima o animalnoj proizvodnji

Red. br.	Domaća životinja	UG/Kom/Košnica	Proizvedeno	Prodano	Cijena	Vrijednost prodanih proizvoda
1.	Pčelina zajednica	500 košnica	Po košnici 20 kg/meda	6.000 kg	23 kn	138.000 kn
2.	Konji	2	-	-	-	-
	Muzne krave	36	20 litara dnevno po kravi	500 litara	2 kn	306.000 kn/godišnje
	Tovna junad	15	Prosječna masa 550 kg X 15 UG	8.300 kg	13 kn	107.900 kn
	Telad do 120 kg	30	-	15	22	39.600
	Kokoši	15	10-12 jaja/dnevno	Za vlastite potrebe		-
	Tovni pilići	75	-	Za vlastite potrebe		-
3.	Konji	1	-	-		-
	Tovne svinje	5	-	Za vlastite potrebe		-
	Ovce	8	-	Za vlastite potrebe		-
	Janjci	7	-	Za vlastite potrebe		-
	Kokoši	40	30 jaja/dnevno	Za vlastite potrebe		-
	Guske	3	-	Za vlastite potrebe		-
	Patke	15	-	Za vlastite potrebe		-
4.	Tovne svinje	4.000	Prosječna masa 115 kg	460.000 kg	7,8 kn/kg	3.588.000

Izvor: Autor

Anketirana gospodarstva koja se bave animalnom proizvodnjom trebala su unijeti podatke o stočnom fondu koje se nalazi na gospodarstvu, produktivnosti, količini, cijeni i vrijednosti proizvedenih proizvoda. Tek 27% ispitanika bavi se animalnom proizvodnjom, odnosno 4 ispitanika. Dva gospodarstva bave se uzgojem s ciljem prodaje stoke ili njihovih proizvoda, jedno gospodarstvo bavi se animalnom proizvodnjom za vlastite potrebe dok jedno gospodarstvo veći dio stoke i njihovih proizvoda plasira na tržište, a manji dio koristi za vlastite potrebe.

Kako bi se mogla procijeniti vrijednost ukupne animalne proizvodnje za određeno gospodarstvo potrebno je uračunati vrijednost stoke koja je ušla u proizvodnju, stoke u proizvodnji i vrijednost stoke koja se koristi za vlastite potrebe ili se izlučuje iz proizvodnje. Procjenu vrijednosti proizvodnje treba napraviti prema aktualnim tržišnim cijenama. Anketirana gospodarstva također su trebala ispuniti podatke od hranidbi stoke. Od podataka koji su se tražili su vrsta hrane (ispaša, sijeno, koncentрати) za određenu kategoriju stoke, njihovo porijeklo i način skladištenja. Tek jedno gospodarstvo je znalo podatke o hranidbi stoke. Gospodarstvo svu hranu za stoku kupuje dok sav prinos od biljne proizvodnje prodaje. Kako bi takvo gospodarstvo bilo uspješnije potrebno je zaokružiti proces proizvodnje, odnosno ako je moguće da sva hranjiva budu proizvedena na gospodarstvu kako bi samim time se smanjili troškovi.

4.6. Analiza raspoloživih poljoprivrednih i proizvodnih objekata

U ovome dijelu ankete poljoprivrednici su unosili podatke o objektima koji se nalaze na gospodarstvima te njihove površine, starost objekta, način gradnje, proizvodne kapacitete i procijenjenu tržišnu vrijednost. Građevinski objekti kao stalna sredstva postupno fizički troše i tehnički zastarijevaju, te na taj način u višegodišnjem razdoblju prenose dio vrijednosti na ostvarene učinke.

Prema Ranogajec (2009.) amortizacija je dio vrijednosti koju stalno sredstvo uporabom u nekom razdoblju izgubi i prenese na novi proizvod ili uslugu. Amortizacija predstavlja izvor za financiranje kupnje novih sredstava, odnosno zamjenu dotrajalih ili zastarjelih sredstava. Iz prikupljenih sredstava amortizacije kupuje se nova sredstva kojima je vijek

korištenja istekao ili se koriste za zamjenu dotrajalih dijelova stalnih sredstava ili za njihove popravke kako bi im se produljio vijek korištenja.

Tablica 9. Podaci o raspoloživim poljoprivrednim i proizvodnim objektima

Red. br.	Vrsta objekta	Površina m ²	Starost god	Način gradnje	Proizvodni kapacitet	Procijenjena tržišna vrijednost kn
1.	Objekt za svinje	200	Ne zna	Čvrsta gradnja	80 kom	Ne zna
	Objekti za polj. strojeve	300	25	Čvrsta gradnja	-	Ne zna
	Objekti za skladištenje	150	20	Čvrsta gradnja	-	Ne zna
2.	Objekti za polj. strojeve	65	36	Čvrsta gradnja	-	20.000
	Objekti za skladištenje	90	36	Čvrsta gradnja	8 t	50.000
3.	Staje za krupnu stoku	250	30	Čvrsta gradnja	Do 100 kom	Ne zna
	Objekti za svinje	15	30	Čvrsta gradnja	15 kom	Ne zna
	Peradarnici (jaja), kavezi	10	30	Čvrsta gradnja	50 kom	Ne zna
	Peradarnici	10	30	Čvrsta gradnja	50kom	Ne zna
	Objekti za polj. strojeve	100	30	Čvrsta gradnja	100 t	Ne zna
	Silos	150	20	Čvrsta gradnja	100 t	Ne zna
	Objekti za skladištenje	100	30	Čvrsta gradnja	120 t	Ne zna
	Objekti za org. gnojiva	50	30	Čvrsta gradnja	3 t	Ne zna
4.	Staje za krupnu stoku	80	10	Čvrsta gradnja	10 komada	Ne zna
	Objekti za svinje	40	40	Čvrsta gradnja	20 komada	Ne zna
	Objekti za ovce i koze	40	40	Čvrsta gradnja	20 komada	Ne zna
	Peradarnici (jaja), kavezi	10	40	Čvrsta gradnja	100 komada	Ne zna
	Objekti za polj. strojeve	40	15	Nadstrešnica	-	Ne zna
	Objekti za skladištenje	20	30	Čardak/ podno skladište	Ne zna	Ne zna
5.	Objekti za svinje	4 štale 3500 m ²	7	Čvrsta gradnja	4000 kom	15.000.000
	Objekti za polj. strojeve	1 hala 300 m ²	10	Poluotvorena montažna	-	100.000
	Silos	4	7	Montažni	75 tona	U sklopu farme
	Objekti za org. gnojiva	Rešetkasti pod, laguna	7	Nepropusni beton	3000 m ³	U sklopu farme
6.	Objekti za skladištenje	1250	5	Čvrsta gradnja	Ne zna	2.500.000
7.	Nadstršnica	150	8	Drvo	-	Ne zna

Izvor: Autor

Od 15 anketiranih gospodarstva njih sedam posjeduje objekte koji služe za različite svrhe tijekom proizvodnje. Vrste objekata koje posjeduju anketirana gospodarstva su za držanje stoke, objekti za mehanizaciju i poljoprivredne strojeve i objekti za skladištenje različitog materijala.

Objekti su starosti od 7 do 40 godina. Prosječna starost objekata je 23 godine. Prema Pravilniku o amortizaciji građevinski objekti amortiziraju se na razdoblje od 20 godina. Kako je 67% objekata starosti 20 ili više godina potrebno ih je obnavljati kako bi im se produžilo razdoblje uporabe. Objekte je potrebno zbog njihove starosti obnavljati kako bi se zaštitila stoka, mehanizacija, hrana za stoku i sl. od vanjskih utjecaja da ne dođe do pojave bolesti kod stoke, oštećivanja mehanizacije ili kvarenja hrane za stoku. Većina objekata je čvrste gradnje koja može imati duže razdoblje korištenja od 20 godina kako je propisano Pravilnikom o amortizaciji.

Za 76% objekata su poznati su kapaciteti. Kod planiranja proizvodnje potrebno je objekte graditi prema realnim potrebama gospodarstva. Maksimalno iskorištenim kapacitetima dolazi do smanjenja prosječnih fiksnih troškova dok prosječni varijabilni troškovi rastu. Kako bi se izračunala amortizacijska vrijednost objekta potrebno je osim starosti objekta znati i njegovu vrijednost. Tek za 28% objekata je procjenjena vrijednost dok se za 72% objekata ne zna njihova vrijednost.

4.7. Podaci o poljoprivrednim strojevima i opremi

Moderna poljoprivredna proizvodnja se ne može zamisliti bez mehanizacije. Pravilno rukovanje odgovarajućom mehanizacijom kod obrade tla, zaštite usjeva i berbe dovodi do povećanja prinosa.

Nepравilnom primjenom ili je nema dovoljno ili je loše kvalitete kao posljedice su pad prinosa i kvalitete. Manifestacija ovih posljedica ogleda se u slijedećem: povećano sabijanje zemljišta, loše izvođenje obrade, sjetve i njege, mehaničko oštećenje biljaka i plodova biljaka, povećani gubitci pri ubiranju, izvođenje agrotehničkih operacija van optimalnih rokova i “zagađenje” zemljišta, vode i zraka štetnim tvarima iz ispušnih plinova ili kemijske zaštite. Utvrđeno je da nekvalitetna obrada zemljišta smanjuje prinos za 15-

25%, loše izvedena sjetva 10-15%, a nekvalitetna mehanička i kemijska njega i zaštita mogu prepoloviti prinos. (<http://www.poslovniforum.hr/poljoprivreda/mehanizacija.asp>)

Poljoprivredni strojevi i mehanizacija stalna su sredstva proizvodnje te je potrebno voditi evidenciju o trošku amortizacije kao što je u prethodnom poglavlju opisano na primjeru objektima koji se koriste u poljoprivrednoj proizvodnji.

Podaci koje su anketirana gospodarstva su trebala unijeti o poljoprivrednim strojevima i opremi koju posjeduju su:

- vrsta stroja ili opreme,
- količinu i snagu,
- godinu proizvodnje,
- procijenjenu tržišnu vrijednost,
- zakup ili usluge od drugih površina (kn/ha) i
- usluge drugima hektara (kn/ha).

Četrnaest gospodarstava koja obrađuju zemlju posjeduju 24 traktora. Prosječne vrijednosti traktora: snaga 103 ks, starosti 14 godina i vrijednosti 262.643,00 kn. Dok prosječno traktor obradi 30 ha poljoprivrednih površina. Gospodarstva raspolažu s adekvatnim brojem traktora. Gotovo 40% traktora je starije od 14 god. Zbog starosti traktora potrebno je češće obavljati kontrole ispravnosti vozila. Često dolazi do popravka, podmazivanja i drugih radnji kako bi traktor bio radno sposoban. Prema obrađenim podacima mnoga oprema je starija od 20 godina te dolazi to upitnosti njene ispravnosti. Dok neka gospodarstva posjeduju i opremu staru 30 godina. Tek 4 anketirana gospodarstva nisu znala sve podatke o poljoprivrednim strojevima i opremi koju posjeduju. Ni jedno gospodarstvo ne koristi strojeve ili opremu od drugih gospodarstava, također obavljaju uslužne poslove drugim poljoprivrednim gospodarstvima. Detaljniji podaci o raspoloživim strojevima i opremi anketiranih gospodarstava nalaze se u prilogima.

4.8. Suradnja s komplementarnim institucijama

Važnost suradnje poljoprivrednih gospodarstava i komplementarnih institucija je u razmjeni informacija s ciljem razvoja poljoprivredne proizvodnje u smjeru povećanja

kvantitete i kvalitete proizvoda, zaštite okoliša i ekonomičnog poslovanja. Kako bi se ostvarili ovi ciljevi neophodna je konstantna razmjena informacija između obje strane.

Prikupljeni i obrađeni podaci anketa prikazati će surađuju li poljoprivredna gospodarstva s komplementarnim institucijama i jesu li zadovoljni ostvarenom suradnjom. Podaci koje je bilo potrebno ispuniti su:

- a) Suradnja s javnim službama (HZPSS, HSSC,..)
 - b) Suradnja s drugim poljoprivrednim gospodarstvima, zadrugama ili udrugama
 - c) Kreditna zaduženost
 - d) Način plasiranja proizvoda na tržište
 - e) Mogućnost proširenja proizvodnje
 - f) Načini donošenja poslovnih odluka
 - g) Testiranje poljoprivrednog zemljišta na mikro i makroelemente
 - h) Upis u ARKOD sustav
 - i) Vođenje evidencije o dnevnom prirastu stoke, količini mlijeka, količini jaja i vođenje evidencije o dnevnoj potrošnji hrane za stoku
 - j) Vođenje evidencije o troškovima i prihodima na gospodarstvu
 - k) Prihodi i rashodi od 2013. godine do 2015. godine
 - l) 'Buduće korištenja usluga komplementarnih institucija
-
- a) Suradnja s javnim službama (HZPSS, HSSC,..)

Od anketiranih gospodarstava 47% surađuje ili koristi preporuke javnih službi dok čak 53% njih ne surađuje niti sa jednom javnom službom. Anketirana gospodarstva koja surađuju ili koriste usluge javnih službi ocijenili su njihov rad s prosječnom ocjenom 3,54. Kako mnoga gospodarstva ne koriste usluge javnih službi i onih koji koriste te su ocijenili njihov rad s 3.54, što bi značilo da postoji prostora za napredak u radu službi i komunikaciji s poljoprivrednicima.

- b) Suradnja s drugim poljoprivrednim gospodarstvima, zadrugama ili udrugama

Anketirana gospodarstva njih 60% surađuje s drugim poljoprivrednim gospodarstvima u razmjeni znanja, iskustva i usluga. Suradnju s drugim poljoprivrednicima su ocijenili s 4. Vrlo dobra suradnja gospodarstava pokazuje da su spremni dijeliti svoja znanja, iskustva i

usluge s drugim poljoprivrednicima. Vrlo je bitna komunikacija između poljoprivrednika kako bi lakše ostvarili bolje poslovne rezultate. Njih 40% ne želi surađivati ili ne vidi svrhu od prednosti koje mogu ostvariti suradnjom s drugim poljoprivrednicima.

c) Kreditna zaduženost

Tek 27% anketiranih gospodarstava je kreditno zaduženo u ukupnom iznosu od 14.400.000,00 kn, s kamatne stope po kojima su zaduženi se kreću od 4% do 8% dok razdoblje otplate kredita je od 7 – 12 godina. Prosječno su se zadužili 3.600.000,00 kn, s prosječnom kamatom od 5,74% i rokom otplate od 9 godina i 3 mjeseca. Anketirana gospodarstva koja su se zadužila s ciljem ulaganja u poljoprivredne strojeve i opremu. Dok su se neka gospodarstva zadužili po povoljnim kamatnim stopama od 4%, a drugi s kamatom od 8% što je vrlo viska kamatna stopa za poljoprivrednu djelatnost.

d) Način plasiranja proizvoda na tržište

Ratarske kulture su najzastupljenije s 96%, zbog toga 67% anketiranih gospodarstava svoje proizvode plasira na tržište preko posrednika u veleprodaji poznatim otkupljivačima, odnosno unaprijed dogovorenim otkupom robe, 26% gospodarstava svoje proizvode plasira u maloprodaji na kućnom pragu ili sajmovima dok 7% njih dio svojih proizvoda plasira dio u veleprodaji, a dio u maloprodaji.

e) Mogućnost proširenja proizvodnje

Veliki broj gospodarstava ne planira povećati postojeću proizvodnju ili uvesti neku drugu djelatnost, odnosno njih 80%, dok mali broj njih 13% planira povećati postojeću proizvodnju, 7% bi hitjelo povećati postojeću proizvodnju ili uvesti neku dopunsku djelatnost ali smatraju da vrijeme nije to jer čekaju da se situaciju u poljoprivredi stabilizira.

Kako 60% anketiranih gospodarstava radi van poljoprivrede i ne smatra poljoprivrednu proizvodnju primanim izvorom prihoda. Zbog nedostatka vremena ne odlučuju proširivati postojeće kapacitete proizvodnje dok ostala gospodarstva nisu spremna preuzimati rizik.

f) Načini donošenja poslovnih odluka

Prema prikupljenim podacima anketirani poljoprivrednici najviše svoje odluke temelje na trenutnom stanju na tržištu, odnosno proizvodnjom proizvoda koji su traženi i koje je jednostavnije plasirati.

Tablica 10 . Načini donošenja poslovnih odluka na gospodarstvu

Stanje na tržištu	32,2%
Trendovi	9,7%
Stanje na gospodarstvu	19,36%
Tradicija	3,23 %
Savjetovanje s obitelji	25,81%
Savjetovanjem s agencijama ili drugim pravnim ustanovama s kojima surađujete	9,7%

Izvor: Autor

Savjetovanje s obitelji drugi je razlog na kojima temelje svoje odluke, odnosno komunikacijom s obitelji, uvažavanjem drugih mišljenja donose se planovi koji imaju cilj povećati poslovanje gospodarstva. Treći razlog na kojem se temelje poslovne odluke je stanje na gospodarstvo, odnosno raspoložive poljoprivredne površine, strojevi i oprema i financijska sredstva. Najmanje zastupljeni razlozi na kojima se temelje neke odluke su trendovi, savjetovanja s agencijama ili drugim pravnim ustanovama s kojima surađuju i tradicija.

g) Testiranje poljoprivrednog zemljišta na mikro i makroelemente

Važnost analize tla je utvrditi stanje pristupačnih hranjivih tvari u tlu za biljke. Kako bi se utvrdilo stanje hranjivih tvari u tlu potrebno je napraviti analizu tla koja će dati egzaktno rezultate. Utvrđenim stanjem raspoloživih hranjiva u tlu potrebno je napraviti plan gnojidbe kako bi uspostavio balans između hranjivih tvari koje će osigurati visoku kvalitetu i kvantitetu kulture koja se sije. Od anketiranih gospodarstava 71% ih radi analizu tla, dok ih 29% ne radi. Prema visini prinosa određenih kultura može se utvrditi da neka gospodarstva rade analizu tla ali ne gnoje usjeve potrebnom količinom gnojiva ili siju

kulture na zemljišta koja nisu adekvatna za određenu kulturu te se tako kvaliteta i kvantiteta usjeva smanjuje.

Tablica 11. Mogućnosti izrade plana gnojidbe

Sami određujemo koliko ćemo gnojiti ovisno o kulturi	25%
Koristimo gojidbene preporuke za određenu kulturu (stručne osobe)	20%
Koristimo gojidbene preporuke za određenu kulturu (proizvođači mineralnih gnojiva)	10%
Koristimo gojidbene preporuke za određenu kulturu (podaci dobiveni testiranjem poljoprivrednog zemljišta)	45%

Izvor: Autor

Kod izrade gojidbenih planova u 45% slučajeva poljoprivrednici se oslanjaju na gojidbene preporuke dobivene kao rezultat testiranja poljoprivrednog zemljišta. U 25% slučajeva poljoprivrednici sami određuju koliko će gnojiti bez korištenja stručnih preporuka što predstavlja veliki problem jer može doći do toga da se unese premalo ili previše gnojiva u tlo što može rezultirati niskim prinosima i zagađenjem okoliša ako se previše gnojiva unese u tlo.

h) Upis u ARKOD sustav

ARKOD je nacionalni sustav identifikacije zemljišnih parcela, odnosno evidencija uporabe poljoprivrednog zemljišta u Republici Hrvatskoj. Cilj ARKOD-a je omogućiti poljoprivrednicima lakši i jednostavniji način podnošenja zahtjeva za potporu kao i njihovo transparentno korištenje. (<http://www.arkod.hr/>)

Svi anketirani poljoprivrednici upisani su u ARKOD sustav i koriste usluge koje im se pružaju. Anketirani poljoprivrednici kao korisnici ARKOD sustava lakše i jednostavnije podnose zahtjeve za potporu i njihovo transparentnije korištenje kako bi smanjili količinu obaveza koje bi morali obaviti kako bi ostvarili prava na poticaje.

i) Vođenje evidencije o dnevnom prirastu stoke, količini mlijeka, količini jaja i vođenje evidencije o dnevnoj potrošnji hrane za stoku

Četiri anketirana gospodarstva koja se bave animalnom proizvodnjom, vode evidenciju o produktivnosti stoke. Potrebno je voditi evidenciju inputa koja se ulaže u animalnu proizvodnju kako bi se utvrdili proizvodni troškovi. S poznatim proizvodnim troškovima može se utvrditi vrijednost proizvodnje. Inputi koji su uloženi za uzgoj stoke konverziraju se kroz određene outpute kao meso, jaja i mlijeko ili njihove prerađevine. Cilj svake proizvodnje teži ka ekonomičnom poslovanju, pozitivnom odnosu prihoda i rashoda. Potrebno je utvrditi razinu minimalnog inputa koji će dati maksimalni output, odnosno da troškovi budu manji od prihoda.

j) Vođenje evidencije o troškovima i prihodima na gospodarstvu

Upravljanjem troškovima i prihodima na gospodarstvu dolazi se do vrijednih informacija koje mogu poslužiti kod donošenja bitnih poslovnih odluka na poljoprivrednim gospodarstvima. Tek 47% anketiranih gospodarstava vode samostalno evidenciju o troškovima i prihodima koje gospodarstvo ostvaruje dok 53% ih koriste računovodstvene usluge kod vođenja financijskih knjiga. Samostalnim upravljanjem troškovima i prihodima uz adekvatna znanja, informacije koje se mogu dobiti samostalnim vođenjem financijskih knjiga bolje će prikazati situaciju na gospodarstvu, uvidjeti problematiku te koje su mogućnosti i načini da se dođe do rješenja problema kako bi se ostvario postavljeni cilj. Sve informacije se mogu dobiti i korištenjem računovodstvenih usluga ali je lakše doći do određenih zaključaka ako se samostalno vode financijske knjige.

k) Prihodi i rashodi za 2013., 2014. i 2015. godinu

Ekonomičnost predstavlja sposobnost poduzeća ili određenog poslovnog poduhvata da nakon završenog posla investitoru vraća uloženi novac uvećan za određeni iznos, poduzetničku dobit ili profit (Karić M., Štefanić I. (1999.), str. 146).

Tablica 12. Rashodi za 2013., 2014. i 2015. godinu

Godina	Za sva gospodarstva (kn)	Po gospodarstvu (kn)
2013.	5.923.000	455.561
2014.	6.236.000	479.692
2015.	6.963.300	535.638

Izvor: Autor

Vidljivo je da troškovi svake godine rastu, a razlog tome su skuplji inputi i povećanje proizvodnje. Troškovi od 2013. do 2015. narasli za više od milijun kuna.

Tablica 13. Prihodi za 2013., 2014. i 2015. godinu

Godina	Za sva gospodarstva (kn)	Po gospodarstvu (kn)
2013.	6.209.000	477.615
2014.	7.899.000	607.615
2015.	7.871.300	605.484

Izvor: Autor

Kako su troškovi rasli tako su prihodi rasli iz godine u godinu. Od 2013. do 2015. Prihodi su narasli više od 1.600.000 kn . Pozitivan trend rasta prihoda je rezultat otvaranja tržišta, novi hibridi biljaka i stoke te dostupnost informacija.

Tablica 14. Poslovni rezultat za 2013., 2014. i 2015. godinu

Godina	Za sva gospodarstva (kn)	Po gospodarstvu (kn)	Ekonomičnost
2013.	286.000	22.054	1,05
2014.	1.663.000	127.923	1,27
2015.	908.000	69.846	1,13

Izvor: Autor

Prema podacima obrađenim podacima gospodarstva u 2013. godini ostvarila su dobit od 5%. Bolji poslovni uspjeh ostvaren je u 2014. godini, ukupni prihodi i rashodi su rasli ali je i dobit narasla na 27%. Dok su u 2015. godini prihodi i rashodi također rasli, odnosno rashodi više nego prihodi, dobit je pala na 13%.

Poljoprivredna proizvodnja je vrlo rizična proizvodnja jer ovisi o mnogim vanjskim utjecajima. Vremenske prilike uvelike mogu utjecati na konačni rezultat kao i pojave bolesti. Tržište diktira cijene inputa i outputa. Cijene inputa u poljoprivredi su visoke dok su cijene outputa niske. Zbog mnogih vanjskih utjecaja poljoprivredna proizvodnja je vrlo je rizična te ima nisku profitnu maržu u usporedbi s drugi industrijskim granama.

1) Buduće korištenja usluga komplementarnih institucija

Cilj je bio ponuditi poljoprivrednim gospodarstvima rješenje koje će im uvelike olakšati upravljanje gospodarstvom. Usluga koja će unaprijediti postojeće stanje na poljoprivrednim gospodarstvima vođenjem financijskih knjiga, planiranja proizvodnje, nabavci inputa i pomoć kod plasiranja outputa na tržište, umrežavanjem, kvalitetna savjetodavna usluga i drugo. U tablici 13. se nalaze odgovori i mišljenja anketiranih gospodarstava o korištenju usluga koje bi uvelike olakšale poslovanje.

Tablica 15. Odgovori o korištenju usluga koje će olakšati poslovanje poljoprivrednih gospodarstava

Odgovor	Obrazloženje odgovora
DA	OPG je osnovan 2015. godine, značajnije prihode očekujemo za 2-3 godine pa ćemo se postupno umrežavati s drugim gospodarstvima i koristiti usluge agencija.
NE	Ne smatramo potrebnim.
DA	Olakšao bi nam se posao.
NE	Ne povjerenje.
DA	O tako nećemo upravo i razmišljamo da bi bilo dobro da postoji iako nešto pokušava ali oni se bave uglavnom sami sa sobom.
NE	Malo smo gospodarstvo i poljoprivreda nije primarna djelatnost, tako da nije neophodno koristiti usluge agencija.
DA	Ne razumijem tekst, ali koristimo pogodnosti koje ostvarujemo kao član proizvođačke grupe, kroz povoljne uvjete nabavke zaštitnih sredstava i gnojiva za ekološku proizvodnju. Grupa je osnovana krajem prošle godine, tako da u ovoj godini prvi puta i plasman rješavamo kroz proizvođačku grupu
DA	Zbog smanjenja samog troška proizvodnje, kao i zbog bolje konkurentnosti poljoprivrednih proizvoda.
DA	Uvelike bi mi olakšalo dolazak do informacija o cijenama kultura na tržištu, lakšem transportu i bržem dolasku do informacija o promjenama na tržištu i promjenama o zakonima poticaja, upisivanja zemljišta itd.. Uštedilo bi mi puno vremena koje mogu preusmjeriti na rad na obiteljskom gospodarstvu.
NE	Ne smatramo potrebnim.
NE	U domaćinstvu imamo agronoma sa završenim tečajem za pisanje projekata i ekonomistu koji radi financijska izvješća i piše projekte. Redovito su usavršavamo po tečajevima i pratimo stanje na tržištu. Stanje u državi je takvo da trenutno ne trebamo dodatne troškove i ulaganje u nešto kratkoročno.
DA	Olakšalo bi nam posao.
NE	Prilikom izlaska iz sustava PDV-a našeg poljoprivrednog gospodarstva nema potrebe za vođenjem poslovnih knjiga. Vođenje ulaznih i izlaznih troškova vodim samostalno.
DA	To bi nam uvelike pomoglo jer stručnih predavanja o tome je premalo u svim granama poljoprivrede.
DA	Imamo puno posla na gospodarstvu i zato bi nam olakšalo posao.

Izvor: Autor

Prema odgovorima u Tablici 16., anketirana poljoprivredna gospodarstva imaju potrebu za korištenjem uslugama koje bi im pomogle u poslovanja kako bi ostvarili bolje poslovne rezultate. Njih 60% smatra da im je potrebna stručna pomoć oko poslovanja i spremni su je koristiti, dok 40% anketiranih smatra da im te usluge trenutno nisu potrebne. Razlozi tome su nepovjerenje prema drugima, jer im poljoprivreda nije primaran izvor prihoda ili imaju stručnu osobu na gospodarstvu koja obavlja takve poslove.

4.9. SWOT analiza

SWOT analiza predstavlja alat pomoću kojeg se ocjenjuje trenutno stanje poduzeća utjecajem vanjskih i unutarnjih čimbenika te služi kao instrument u kreiranju strategija. Vanjski čimbenici SWOT analize su prilike i opasnosti, dok su unutarnji čimbenici snage i slabosti.

Tablica 16. SWOT analiza

SNAGE	SLABOSTI
Tradicija bavljenje poljoprivredom Kućanstva veća od tri člana Malo je poljoprivrednika kreditno zaduženo Dobra volja za suradnjom Analiza tla	Usitnjenost poljoprivrednih površina Zastarjela i neprimjerena mehanizacija Niska razina obrazovanosti Nedostatak navodnjavanja Slaba povezanost poljoprivrednika Slaba suradnja s javnim službama Nepovoljan omjer strukture biljne proizvodnje Nepovjerenje oko umrežavanja s drugim gospodarstvima
PRILIKE	PRIJETNJE
EU fondovi Mogućnost usvajanja novih tehnologija i znanja Otvoreno tržište Osnivanje zadruga Prerada primarnih proizvoda Uvođenje dopunskih djelatnosti	Visoki ulazni troškovi Neorganizirano tržište Niske cijene outputa Monopol velikih proizvođača

Izvor: Autor

Okrupnjivanjem poljoprivrednih površina gospodarstva bi imala manje troškova kod transporta. Uvođenjem nove mehanizacije koja kao cilj povećanje produktivnosti, odnosno kvalitetnija obrada tla i više zasijanih površina kao rezultat imaju veći prinos. Obrazovanjem poljoprivrednika i suradnja s javnim službama prednost je kvalitetniji uvid u poslovanje gospodarstva i situacije na tržištu te bržeg i kvalitetnijeg otklanjanja problema.

Zbog teške situacije u poljoprivredi mali broj gospodarstava surađuje. Kvalitetnija suradnja između gospodarstava može rezultirati smanjenjem troškova kroz razmjenu među njima. Smanjenjem uzgoja ratarskih kultura koje su nisko profitne i uzgojem kultura koje su

visoko profitne gospodarstva ćemo moći opstati ako se bave isključivo poljoprivrednom proizvodnjom.

Udruživanjem gospodarstava s ciljem da se umanjuje negativan utjecaj tržišta, niži troškovi inputa i viši prihodi od prodaje outputa. Zaokruživanjem proizvodnje, odnosno maksimalno iskorištavanje raspoloživih resursa na gospodarstvu kako bi se došlo do nižih troškova inputa.

5. ZAKLJUČAK

Temeljem analizirane ankete utvrđeno je da se prosječno gospodarstvo sastoji od tri člana. Prosječna dob nositelja gospodarstva je 45 godina. Uočen je pozitivan trend gdje mlađi članovi preuzimaju vođenje gospodarstva te se odlučuju za poljoprivrednu proizvodnju. Pozitivna činjenica je ta da na 15 anketiranih gospodarstava ima 26 članova koji su mlađi od 35 godina, u prosjeku znači da po kućanstva bar su dvije osobe mlađe od te dobi.

Problem kod poljoprivrednih površina je veliki broj parcela. Prosječno gospodarstvo raspolaže sa 31 parcelom, odnosno prosječna parcela je veličine samo 1,58 ha. Tek oko 38% poljoprivrednih površina je u vlasništvu gospodarstava.

Specijalizacijom na ratarske kulture, odnosno na kulture koje imaju nisku profitnu maržu, potrebno je zasijati velike površine kako bi poljoprivredno gospodarstvo ostvarilo financijske rezultate koje će omogućiti pozitivno poslovanje.

Kako bi se postigao genetski potencijal određene kulture, odnosno maksimalni output, potrebno je što preciznije odrediti varijabilne inpute kako bi se ostvario maksimalni output. Anketirana gospodarstva njih 60% surađuje s drugim poljoprivrednim gospodarstvima u razmjeni znanja, iskustva i usluga. Suradnju s drugim poljoprivrednicima su ocijenili s 4. Vrlo dobra suradnja gospodarstava pokazuje da su spremni dijeliti svoja znanja, iskustva i usluge s drugim poljoprivrednicima. Vrlo je bitna komunikacija između poljoprivrednika kako bi lakše ostvarili bolje poslovne rezultate.

Utvrđeno je da 60% anketiranih gospodarstava radi izvan poljoprivrede i ne smatra poljoprivrednu proizvodnju primanim izvorom prihoda. Zbog nedostatka vremena ne odlučuju proširivati postojeće kapacitete proizvodnje dok ostala gospodarstva nisu spremni preuzeti rizik.

Anketirana gospodarstva, njih 60% smatra da im je potrebna stručna pomoć oko poslovanja i spremni su je koristiti, dok 40% anketiranih smatra da im te usluge trenutno nisu potrebne. Razlozi su nepovjerenje, izvor prihoda izvan poljoprivrede ili imaju stručnu osobu na gospodarstvu koja obavlja te poslove.

6. POPIS LITERATURE

Knjige:

1. Karić M. i Štefanić I. (1999.), Troškovi i kalkulacije u poljoprivrednoj proizvodnji, Poljoprivredni fakultet u Osijeku, Osijek
2. Karić, M. (2002.) Kalkulacije u poljoprivredi. Poljoprivredni fakultet u Osijeku, Osijek
3. Ranogajec, Lj. (2009.): Računovodstvo u poljoprivredi. Poljoprivredni fakultet u Osijeku, Osijek

Internet:

1. Agroburza, Kako napraviti kalkulaciju proizvodnje, <http://www.agroburza.hr/2011/01/kako-napraviti-kalkulaciju-proizvodnje/> (preuzeto 24.09.2016.)
2. Agroklub, <http://www.agroklub.com/> (preuzeto 15.7.2016.)
3. ARKOD, <http://www.arkod.hr/> (preuzeto 1.9.2016.)
4. Državni zavoda za statistiku, <http://www.dzs.hr/> (preuzeto 21.7.2016.)
5. Gospodarski list, Isplativa poljoprivredna proizvodnja, <http://www.gospodarski.hr/Publication/2015/2/isplativa-poljoprivredna-proizvodnja/8141#.V-lRzfQ5SgU> (preuzeto 25.9.2016.)
6. Ministarstvo poljoprivrede, <http://www.mps.hr/> (preuzeto 10.8.2016.)
7. Mehanizacija – Značaj mehanizacije u poljoprivredi, <http://www.poslovniforum.hr/poljoprivreda/mehanizacija.asp> (28.8.2016.)
8. PROFITIRAJ.HR - Kako evidentirati poslovne procese u poljoprivredi?, <http://www.profitiraj.hr/> (preuzeto 26.9.2016.)
9. Savjetodavna služba u poljoprivredi, <http://www.savjetodavna.hr/> (preuzeto 2.8.2016.)

4. SAŽETAK

Mlađi članovi mogu utjecati na samo poslovanje poljoprivrednog gospodarstva te mu dati veću dimenziju i staviti ga u superiorniji položaj u odnosu na konkurenciju. Stariji članovi gospodarstva teže prate promjene koje se događaju oko poljoprivrede i teže prihvaćaju nove ideje i mogućnosti.

Utvrđeno je da 60% anketiranih gospodarstava radi izvan poljoprivrede i ne smatra poljoprivrednu proizvodnju primanim izvorom prihoda. Najzastupljenije kulture su pšenica, uljana repica, kukuruz i soja. Poljoprivredni objekti stari su od 7 do 40 godina. Oprema i mehanizacija je starija od 20 godina, te upitna je njihova učinkovitost.

Tek 47% anketiranih gospodarstava vode samostalno evidenciju o troškovima i prihodima koje gospodarstvo ostvaruje dok 53% ih koriste računovodstvene usluge kod vođenja financijskih knjiga. Poljoprivrednici imaju želju za korištenjem usluga koje bi im pomogle u poslovanju, a njih 60% smatra da im je potrebna stručna pomoć oko upravljanja.

Ključne riječi: upravljanje troškovima, poljoprivredna gospodarstva, osnovna i obrtna sredstva

5. SUMMARY

Younger members can affect agricultural farms, give it a greater dimension and put it in a superior position compared to the competition. It is harder for older members of the agricultural economy to get used to all sort of changes in agriculture and to accept new ideas and possibilities.

Based on surveys it was discovered that 60% of the surveyed were not producers for agricultural production and that they did not consider it as a primary source of income. The most common crops are wheat, canola, corn and soybeans. Agricultural buildings are approximately 7-40 years old while the equipment and machinery is older than 20 years, and their effectiveness is questioned.

Only 47% of the surveyed economies have independent records of costs and revenues that the economy achieved while 53% of them use accounting services for keeping financial books. Farmers are willing to use services which would help them in business, and 60% of them think that they need professional help with management.

Key words: cost management, agricultural farms, current assets, fixed assets

6. PRILOZI

Prilog 1. Anketa

1. Podaci o članovima kućanstva i zaposlenima na gospodarstvu:

Broj članova	Dob	Zaposlenje*	Sati rada na gospod. po danu	Sati rada izvan gospodarstva	Dopunske djelatnosti**
1.					
2.					
3.					

*zaposlenje je zanimanje ako je zaposlen izvan kućanstva, ako je zaposlen u polj. gospodarstvu može biti: nositelj/gospodar; nasljednik, domaćica, djeca/učenici/studenti (Poljoprivredni fakultet)

**seoski turizam, ugostiteljska djelatnost, mehaničarska radionica, izrada rukotvorina i sl.

Zaposlenici na gospodarstvu osim članova kućanstva	
Broj zaposlenika	Sati rada na gospodarstvu po danu

2. Oblik poljoprivredne proizvodnje (X):

Biljna proizvodnja	☐
Animalna proizvodnja	☐

*ako se bavite s obje vrste proizvodnje označite oba polja

3. Podaci o poljoprivrednim površinama:

<i>Obradive površine</i>	ha/k.j	<i>Vrtovi i neobradive površine</i>	ha/k.j
1.Korišteno polj. zemljište		7.Povrtnjaci	
a) U vlasništvu		8.Pašnjaci	
b) Uzeto u zakup		9.Voćnjaci	
c) Dano u zakup		10.Košaračke vrbe	
2. UKUPNO KORIŠTENO		11.Livade	
3. Broj parcela korištenog poljoprivrednog zemljišta		12.Rasadnici	
4. Prilagodba ekološkoj poljoprivredi		13.Vinogradi	
5. površina u pripremi/korištenju		14.Ostalo zemljište - šumsko, neobrađeno	
6. ekološko stočarstvo	NE DA	Koje?	

4. Podaci o biljnoj proizvodnji:

a) Ratarske kulture

Kultura	ha	Sadni materijal kg/ha ili kom/ha	Min. gnojiva vrsta i kol.po ha	Stajnja k kg/ha	Zaštitna sredstva vrsta i l/ha	Sati rada po ha	Prinos po ha	Od toga podano	Ostali troškovi

b) Povrće, voće, začinsko bilje, cvijeće, i sl.

Kultura	ha	Sadni materijal kg/ha ili kom/ha	Min. gnojiva vrsta i kol. po ha	Stajnjak kg/ha	Zaštitna sredstva vrsta i l/ha	Sati rada po ha	Prinos po ha	Od toga podano	Ostali troškovi

c) Podaci o navodnjavanju površinama

Kultura	Ukupna površina koja se može navodnjavati ha	Površine koje se navodnjavaju ha
Voćnjaci		
Povrtnjaci		
Cvjećarstvo		
Vinogradarstvo		
Ratarske kulture		

5. Podaci o raspoloživoj stoci, peradi i ostalim životinjama

Vrsta domaćih i uzgajanih životinja	Broj grla-trenutno	Proizvedeno po grlu/komadu/košnici od 6/2004.	Prodano	Procijenjena tržišna vrijednost po vrsti Kom x kg x cijena
1. Konji				
2. Muzne krave		Litara/kravi/dnevno.		
3. Tovna junad		Prosječno kg završne mase.		
4. Telad do 120 kg				
5. Rasplodne krmače		Prosječno prasadi/kom		
6. Tovne svinje		Prosječno kg završne mase.		
7. Nerasti za rasplod				
8. Ovce za rasplod				
9. Janjad				
10. Koze				
11. Jarad				
12. Kokoši		Jaja/dnevno		
13. Tovni pilići		Ukupno godišnje turnusi x komada		
14. Pure				
15. Patke				
16. Guske				
17. Ostala perad				
18. Kunići		tovljenici		
19. Pčelinje zajednice		Po košnici/kg meda		
20. Ostale životinje				
.....				
Prerada na gospodarstvu (sir/vrhnje; vino, rakija)				
Vrsta, količina, prodajna cijena				

6. Podaci o hranidbi i krmivima u 2015.

Red broj	Vrsta životinja	U.G. 500kg	VRSTA HRANE				PORIJEKLO		Način spremanja
			Ispaša kg	Sijeno kg	Konc kg	Ukupno kg	Vlastito %	Kupljeno%	
1.	Goveda								
2.	Konji								
3.	Svinje								
4.	Koze								
5.	Ovce								
6.	Perad								
7.	Ostalo								

7. Podaci o raspoloživim poljoprivrednim i proizvodnim objektima

Vrsta objekta	Površina m ²	Starost	Način gradnje	Proizvodni kapacitet	Procijenjena trž. vrijednost
1. Staje za krupnu stoku					
2. Objekti za svinje					
3. Objekti za ovce i koze					
4. Peradarnici (jaja), kavezi					
5. Kunići, površina, kavezi					
6. Peradarnici (brojleri)					
7. Objekti za polj.strojeve					
8. Silosi					
9. Objekti za skladištenje					
10. Objekti za uzgoj gljiva					
11. Objekti za org. gnojiva					
12. Ostalo					

8. Podaci o poljoprivrednim strojevima i opremi

Vrsta stroja/opreme	Komada/ Snaga (KS)	Godina proizvodnje	Procijenje na tržišna vrijednost	Zakup ili usluge OD drugih površina (kn/ha)	Usluge drugima hektara (kn/ha)
1. Traktor					
2. Traktor					
3. Kombajn					
4. Linija za šec.repu					
5. Linije za krmno bilje					
6. Strojevi za berbu					
7. Traktorske prikolice					
8. Sijačica					
9. Prskalica					
10. Rasipač					
11. Plug					
12. Tanjurača					
13. Drljača					
14. Kultivator					
15. Kosilica					
16. Uređaji za navodnjavanje					
17. Muzni uređaji					
18. Autom.pojilice/hranil.					
19. Silo-jama/silo-toranj					
20. Bačve i cisterne					
21. Ostalo					

9. Suradnja sa komplementarnim institucijama

10.

a) Suradujete li sa javnim službama (HZPSS,HSSC,...)?

DA	
NE	

*Stavite X kod vašeg odgovora

Kako bi ste ocijenili njihov rad? (5-Zadovoljni smo, 1 Nismo zadovoljni)

1	2	3	4	5

*Stavite X kod vašeg odgovora

b) Suradujete li sa drugim poljoprivrednim proizvođačima, zadrugama ili udrugama?

DA	
NE	

Kako bi ste ocijenili njihov rad? (5-Zadovoljni smo, 1 Nismo zadovoljni)

1	2	3	4	5

c) Jeste li kreditno zaduženi?

DA	
NE	

Koliko ste se zadužili?	
Na koliko godina ste podigli kredit?	
Kolika je kamata kredita?	

d) Kako plasirate svoje proizvode na tržište?

Sami plasiramo svoje proizvode	
Preko posrednika plasiramo svoje proizvode	

Svoje gotove proizvode prodajete?

a)	U maloprodaji na tržnicama	
b)	U veleprodaji – prodajom poznatim kupcima	
c)		

*Ako prodajete svoje gotove proizvode na način koji su ponuđena prva dva odgovora stavite X (možete staviti u oba polja) ili ako prodajete na neki treći način upišite koji

- e) Planirate li proširiti postojeću proizvodnju ili uvesti neke dopunske djelatnosti (radionicu, ugostiteljstvo, turizam, trgovinu i slično)?
- f) Kod donošenja poslovnih odluka, proširenju ili smanjenju proizvodnje, uvođenju nove kulture, kupnje novih strojeva ili modernizacije postojeće proizvodnje, na čemu temeljite svoje odluke (moguće je izabrati više odgovora **X**):

Stanjem na tržištu (npr. velika potražnja za nekim proizvodom, povoljne cijene strojeva, sjemenskog materijala,...)	
Trendovima (npr. nova kultura koja se pojavila na nekom području)	
Stanjem na gospodarstvu (npr. povećanje ili smanjenje proizvodnje)	
Tradicija	
Savjetovanjem s obitelji	
Savjetovanjem s agencijama ili drugim pravnim ustanovama s kojima surađujete	

g) Radite li testiranje zemljišta za mikro i makroelementima?

DA	
NE	

Kod gnojidbe zemljišta:

Sami određujemo koliko ćemo gnojiti ovisno o kulturi	
Koristimo gojiđbene preporuke za određenu kulturu (stručne osobe)	
Koristimo gojiđbene preporuke za određenu kulturu (proizvođači mineralnih gnojiva)	
Koristimo gojiđbene preporuke za određenu kulturu (podaci koje dobijemo testiranjem poljoprivrednog zemljišta)	

h) Jeste li upisani u ARKOD sustav?

DA	
----	--

NE	
-----------	--

- i) Vodite li evidenciju o dnevnom prirastu stoke, količini mlijeka po kravi na dnevnoj bazi, količini jaja po koki nesilici?

DA	
NE	

Vodite li evidenciju o dnevnoj potrošnji hrane za stoku i ovisno o kategoriji?

DA	
NE	

- j) Vodite li sami evidenciju o troškovima i prihodima na gospodarstvu?

DA , sami vodimo evidenciju o troškovima i prihodima na gospodarstvu	
NE , koristimo usluge računovodstvenih servisa i sl.	

- k) Prihodi i rashodi za zadnje tri godine:

	PRIHODI	RASHODI
2013.		
2014.		
2015.		

- l) Da li bi koristili usluge agencije koja bi Vam pomogla kod vođenja troškova i finansijskih knjiga te vođenja svih papira, gdje bi mogli nabavljati povoljnije sirovine za proizvodnju, kod lakšeg plasmana svojih proizvoda, umrežavanjem s drugim proizvođačima, pisanjem projekata i gdje bi mogli dobiti savjetovanje od stručnih osoba?

DA	
NE	

Ukratko obrazložite svoj odgovor:

Prilog 2. Popis opreme i mehanizacije

Gospodarstvo (ha)	Vrsta stroja/opreme	Komada/Snaga (KS)	Godina proizvodnje	Procijenjena tržišna vrijednost kn
77	Traktor	125 ks	2007	250.000
	Traktor	85 ks	2015	200.000
	Traktorske prikolice (t)	2-10 tona	1990,2015	100.000.
	Prskalica	1500 l	2012	35.000
	Rasipač	600 kg	2000	3.000
	Tanjurača	3,5 m	2010	2.000
	Drljača	4 m		
	Bačve i cisterne	5 cisterne	2010.	45.000
7	Traktor	1/50 KS	2006.	100.000
	Strojevi za berbu		2014.	25.000
	Traktorske prikolice (t)	1/ 2,5t	2010.	12.000
	Prskalica		2015.	5.000
	Tanjurača		2010.	12.000
	Kosilica		2012.	15.000
35	Traktor	2kom 75 i 90ks	1998 1990	
	Traktor	1 kom 105 ks 1 kom 539 ks	2000 1989	
	Traktorske prikolice (t)	3	2002	
	Sijačica	2	1993	
	Prskalica	1	2004	
	Rasipač	1	1985	
	Plug	3	1988-1999	
	Tanjurača	1	2004	
	Drljača	1	1980	
	Muzni uređaj kanta, mlijekovod	34 kom	2005	
	Autom. pojilice/hranilice	Da	1988	
6,16	Traktor	1 / 60 KS	1986.	30.000
	Traktor	1/ 42 KS	1991.	30.000
	Traktorske prikolice (t)	2/ 3 t	1982.	15.000
	Sijačica	1	1980.	3.000
	Prskalica	1	2003.	3.000
	Rasipač	2	2000.	2.000
	Plug	4	1986.	7.500
	Tanjurača	1	1982.	3.500
	Drljača	1	1985.	1.500
	Kultivator	1	1985.	1.000
	Kosilica	1	2006.	4.000
9	Traktor	1	2007	75.000
	Prskalica	1	2007	7.500
	Ostalo ...Malčer	1	2007	5.300
42,5	Traktor	2x-115KS	2006g	160.000
	Traktor	48KS	1990g	30.000
	Kombajn	240KS	1998g	200.000
	Traktorske prikolice (t)	12t, 5t	1985g,1990g	30.000, 10.000
	Sijačica	2	2009g, 2003g	20.000 25.000
	Prskalica	600l	2009g	5.000
	Rasipač	2t	2006g	15.000

	Plug	1	2001g	25.000
	Tanjurača	1	2000g	35.000
	Drljača	1	2013g	15.000
	Kosilica	1	2000g	15.000
	Bačve i cisterne kapacitet, namjena	4x1000 l 1x5000 l		10.000
98	Traktor	5		
	Kombajn	1		
	Strojevi za berbu	3		
	Traktorske prikolice (t)	4		
	Sijačica	2		
	Prskalica	1		
	Rasipač	1		
	Plug	4		
	Tanjurača	2		
	Drljača	2		
	Kultivator	1		
	Kosilica	2		
2	Traktor	14		15.000
180	Traktor	1x160 ks	2009	500.000
	Traktor	1x320 ks	2008	700.000
	Kombajn	1x190ks	1997	200.000
	Traktorske prikolice (t)	3x 11t	2000	30.000
	Sijačica	1x kukuruzna 1x žitna	2008	70.000
			1999	30.000
	Prskalica	1	2010	180.000
	Rasipač	1	2006	15.000
	Plug	1	1995	20.000
	Tanjurača	1	1992	40.000
	Drljača	1	2014	40.000
	Kultivator	1	1989	5000
Autom. pojilice/hranilice	1/1	2008	U sklopu farme	
Bačve i cisterne kapacitet, namjena	Cisterna	2011	400.000	
9	Traktor	1 (75KS)	1998.	50.000
	Traktorske prikolice (t)	1	1988.	3.000
	Sijačica	1	1988.	3.000
	Prskalica	1	2006.	4.000
	Plug	1	2006.	20.000
	Tanjurača	1	2007.	21.000
	Drljača	2	1988. i 2011.	2.500
240	Traktor	81 kw	2014	595.000
	Traktor	165 kw	2010	812.000
	Kombajn	230 kw	2008	900.000
	Traktorske prikolice (t)	2	2003.	
	Prskalica	1	2010.	
	Rasipač	1		
	Utovarivač New	74 kw	2000	120.000
	Traktor	1/85	2008.	
	Prskalica	1	2004.	

11.POPIS TABLICA

Tablica 1. Broj i dob članova gospodarstva	7
Tablica 2. Raspoložive obradive površine	11
Tablica 3. Struktura vlasništva poljoprivrednih površina (ha)	11
Tablica 4. Kulture koje se uzgajaju na gospodarstvima.....	14
Tablica 5. Količina sjemena za sjetvu pšenice i kukuruz	15
Tablica 6. Podaci o gnojidbi pšenice i kukuruza	16
Tablica 7. Odnos sjemenskog materijala, unesenog dušika te prinosa za pšenicu i kukuruz	18
Tablica 8. Podacima o animalnoj proizvodnji	20
Tablica 9. Podaci o raspoloživim poljoprivrednim i proizvodnim objektima.....	22
Tablica 10 . Načini donošenja poslovnih odluka na gospodarstvu.....	27
Tablica 11. Mogućnosti izrade plana gnojidbe.....	28
Tablica 12. Rashodi za 2013., 2014. i 2015. godinu.....	30
Tablica 13. Prihodi za 2013., 2014. i 2015. godinu	30
Tablica 14. Poslovni rezultat za 2013., 2014. i 2015. godinu	30
Tablica 15. Odgovori o korištenju usluga koje će olakšati poslovanje poljoprivrednih gospodarstava	32
Tablica 16. SWOT analiza	33

12.POPIS GRAFIKONA

Grafikon 1. Omjer gospodarstava prema izvorima prihoda.....	8
Grafikon 2. Oblik poljoprivredne proizvodnje	9
Grafikon 3. Podjela obradivih površina prema namjeni (ha)	12
Grafikon 4. Odnos dva varijabilna inputa i outputa na primjeru proizvodnje pšenice	19

TEMELJNA DOKUMENTACIJSKA KARTICA

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Diplomski rad
Poljoprivredni fakultet u Osijeku
Sveučilišni diplomski studij, smjer Agroekonomika

EVIDENTIRANJE I UPRAVLJANJE TROŠKOVIMA NA POLJOPRIVREDNOM GOSPODARSTVU

Boris Brkić

Sažetak:

Mlađi članovi mogu utjecati na samo poslovanje poljoprivrednog gospodarstva te mu dati veću dimenziju i staviti ga u superiorniji položaj u odnosu na konkurenciju. Stariji članovi gospodarstva teže prate promjene koje se događaju oko poljoprivrede i teže prihvaćaju nove ideje i mogućnosti.

Utvrđeno je da 60% anketiranih gospodarstava radi izvan poljoprivrede i ne smatra poljoprivrednu proizvodnju primarnim izvorom prihoda. Najzastupljenije kulture su pšenica, uljana repica, kukuruz i soja. Poljoprivredni objekti stari su od 7 do 40 godina. Oprema i mehanizacija je starija od 20 godina, te upitna je njihova učinkovitost.

Tek 47% anketiranih gospodarstava vode samostalno evidenciju o troškovima i prihodima koje gospodarstvo ostvaruje dok 53% ih koriste računovodstvene usluge kod vođenja financijskih knjiga. Poljoprivrednici imaju želju za korištenjem usluga koje bi im pomogle u poslovanju, a njih 60% smatra da im je potrebna stručna pomoć oko upravljanja.

Rad je izrađen pri: Poljoprivredni fakultet u Osijeku

Mentor: Izv.prof.dr.sc. Ljubica Ranogajec

Broj stranica: 64

Broj grafikona i slika: 4

Broj tablica: 14

Broj literaturnih navoda: 8

Broj priloga: 2

Jezik izvornika: hrvatski

Ključne riječi: upravljanje troškovima, poljoprivredna gospodarstva, osnovna i obrtna sredstva

Datum obrane: 29.09.2016.

Stručno povjerenstvo za obranu:

- 1. Izv.prof.dr.sc. Jadranka Deže, predsjednik**
- 2. Izv.prof.dr.sc. Ljubica Ranogajec, mentor**
- 3. Izv.prof.dr.sc. Tihana Sudarić, član**

Rad je pohranjen u: Knjižnica Poljoprivrednog fakulteta u Osijeku, Sveučilištu u Osijeku, Kralja Petra Svačića 1d.

BASIC DOCUMENTATION CARD

Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Graduate thesis
Faculty of Agriculture
University Graduate Studies, Agroecconomics

LOGGING AND COST MANAGEMENT ON AGRICUKTURAL FARMS

Boris Brkić

Summary:

Younger members can affect agricultural farms, give it a greater dimension and put it in a superior position compared to the competition. It is harder for older members of the agricultural economy to get used to all sort of changes in agriculture and to accept new ideas and possibilities.

Based on surveys it was discovered that 60% of the surveyed were not producers for agricultural production and that they did not consider it as a primary source of income. The most common crops are wheat, canola, corn and soybeans. Agricultural buildings are approximately 7-40 years old while the equipment and machinery is older than 20 years, and their effectiveness is questioned.

Only 47% of the surveyed economies have independent records of costs and revenues that the economy achieved while 53% of them use accounting services for keeping financial books. Farmers are willing to use services which would help them in business, and 60% of them think that they need professional help with management.

Thesis performed at: Faculty of Agriculture in Osijek
Mentor: PhD Associate Professor Ljubica Ranogajec

Number of pages: 64

Number of figures: 4

Number of tables: 14

Number of references: 8

Number of appendices: 2

Original in: Croatian

Key words: cost management, agricultural farms, current assets, fixed assets

Thesis defended on date: 29.09.2016.

Reviewers:

- 1. PhD Associate Professor Jadranka Deže, president**
- 2. PhD Associate Professor Ljubica Ranogajec, mentor**
- 3. PhD Associate Professor Tihana Sudarić, member**

Thesis deposited at: Library, Faculty of Agriculture in Osijek, Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Kralja Petra Svačića 1d.